

NOVÉ ÚDAJE A PRIPOMIENKY K ŽIVOTOPISU A URČENIU HROBU J. A. KOMENSKÉHO

OTO KOLLÁRIK

O pôvode rodu a o vlastnom priezvisku Jána Amosa — Segeš Nivnický sa doteraz dosť popísalo.¹ Príčinou boli v podstate tri dôvody: 1. objavenie purkrechtskej knihy — registra obce Komňa z roku 1594,² v ktorej sa medziiným uvádza, že fojtstvo, čiže obvod súdnej právomoci patril Segešovcom, teda nie Komenskovicom, keďže takéto priezvisko sa tam nikdy nevyskytovalo. 2. Zápis v Liber fundationum et donationum in Bohemia³ o mene svedka obdarovania bratského kostola Jána Seješa, vlastnoručne opraveného Jánom Amosom na „Segess“. 3. Objavenie vlastnoručného zápisu v náčrtku dedikácie J. A. Komenského k svojmu plánovanému spisu Panorthosia patriae (Všenáprava vlasti), zverejnenom v konvolúte materiálov k dielu Clamores Eliae (Výzvy Eliášove, 1665—1670): „Milé matce mé vlasti, zemi moravské, jeden z věrných synů jejích Jan Amos Segeš Nivnický, po otci zvaný Komenský .. .“, ktorý potvrdzuje staršie výsledky bádania bojkovického dekana Jána Jelínka z roku 1910, že pôvodné meno Komenskovicov v Komni bolo Segeš.⁴ Keďže výskyt rodu Segeš podľa výsledkov výskumu českých bádateľov, univ. prof. MUDr. et RNDr. J. A. Valšíka, DrSc. a doc. dr. B. Němca je na západnom Slovensku (v Pobeďime, Drahovciach a ešte v ďalších ôsmich, resp. i viacerých obciach) značne zastúpený,⁵ môžeme oprávnenne predpokladať, že jeho predkovia Segešovci pochádzali práve z tohto územia.⁶ Do značnej miery to potvrdzuje i skutočnosť, že na svetlovskom panstve v obci Komňa existuje už v štyridsiatych rokoch 16. storočia fojt menom Ján Segeš.⁷ V rozpore s touto argumentáciou sa však vyskytujú aj niektoré iné stanoviská. Tak napr. PhDr. Marta Bečková, CSc, vedecká pracovníčka Pedagogického ústavu J. A. Komenského ČSAV v Prahe v recenzentskom posudku tohto príspevku nám oponuje, že: „Doklady o Segešich na západním Slovensku vyskytují se rovněž na moravské straně, nejsou rovněž jednoznačným důkazem o Komenského národnosti, ostatně jménem Segeš operovali i někteří maďarští autoři a dokazovali maďarský původ Komenského.“ Naproti tomu český spisovateľ, národný umelec Miloš V. Kratochvíl vo svojom životopisnom románe Život Jana Amose⁸, ktorého niektoré zá-

sadné otázky prekonzultoval s tým istým vedeckým ústavom,⁹ v ktorom pracuje, ako sme už vyššie uviedli, i Marta Bečková, uvádza, že: „Martin (t. j. otec Jána Amosa — O. K.) sám pochádzal z nedaleké Komné, kam se rodina přestěhovala ze Slovenska" (s. 9). Na tej istej strane okrem toho tvrdí, že Ján Amos sa narodil v Nivnici „ve velkém, bytelném mlýně . . .", kde „Janův otec Martin působil . . . jeden čas ve službách majitelů panství pánů z Kunovic"¹⁰, kým Marta Bečková v tejto veci nemá absolútnu istotu. Do značnej miery ako M. Bečková argumentuje i univ. prof. PhDr. Josef Polišenský, DrSc. vo svojej monografii Jan Amos Komenský: „Je možné, ale není to nijak prokázané, že jméno Segeš prozrazuje, že šlo o rodinu, která přišla na Moravu ze sousední uherské Horní země. Dvě slovesa dnešní maďarštiny znamenají jednak zavázat se smlouvou, jednak utéci, uskočiti. Mohlo tedy jméno Segeš znamenat totéž co *uskok*, utečenec, člověk zavázaný. Moravský místopisec Ladislav Hosák ovšem tvrdí, že Segešové (Seješové) byli stará moravská rodina a žili na jihovýchodní Moravě od konce XV. století. Někteří maďarští badatelé naopak Komenského vyhlašují pomalu za ‚dar maďarského národa spřízněnému národu českému'.¹¹ Prečo takto dôvodí, vyplýva z ďalšieho kontextu na tej istej strane: „V každém případě není pravděpodobné, že by byla světlovská vrchnost ustanovila za fojta na moravské vesnici (t. j. Komni — O. K.) cizince", hoci o pár viet predtým uvádza, že tomuto panstvu, ktoré vlastnil rod Burianovcov z Vlčnova od polovice 16. storočia, „patřily statky na obou stranách Bílých Karpat, tedy i na uherské straně". Teda o akého „cizince" tu ide, keď majetky na oboch stranách Bielych Karpát (teda i na uhorskej, čiže slovenskej strane) patrili tomu istému panstvu? Okrem toho v prípade priezviska Segeš nemohlo ísť ani o „úskok, utečenca" z Horného Uhorska (Slovenska), ako na tej istej strane tvrdí Josef Polišenský (pozri aj náš vyššie uvedený citát), odvolávajúc sa na dnešnú maďarčinu, pretože podľa najnovšie vydaného maďarsko-slovenského a slovensko-maďarského slovníka¹² adjektívum „szeges" odvodené od substantíva „szeg" (klinec) má slovenský i český ekvivalent „klincami vybitý, priklincovaný" a sloveso „szegez" zase význam „priklincovať, klincami pribiť" (c. d., s. 340—341). Podobný ekvivalent má aj tvar „szögez", utvorený od substantíva „szög" — „klinec" (c. d., s. 361). Význam „útek, zbehnutie, dezertovanie", o ktorý ide J. Polišenskému, má však maďarský ekvivalent „szökés" (c. d., s. 361), szökevény" zase „zbeh, dezertér" (s. 361), „ubehlík" (s. 884), kým „útek" — „megfutamodás, menekülés" (s. 884), „úskok (lešť)" — „fortély, fűfang, csel" (s. 881), „utečenec" — „menekült" (s. 884), „zaviazaný (oddaný)" — „lekötelezett" (s. 958), „utiecť, zutekať, ujsť" — „elszökik, megszökik" (s. 884), „uskočiť (opustiť)" — „meglép, megugrik" (s. 881) a „zaviazať sa" — „kötelezi magát" (s. 958). Je však prinajmenej čudné, že ani J. Polišenský, L. Hosák a M. Bečková neuvádzajú ani jednu moravskú lokalitu s výskytom priezviska Segeš. V tom, že niektorí maďarskí bádatelia operujú významom slova Szeges dokazujú maďarský pôvod Komenského a privlastňujú si ho, má

J. Polišenský i M. Bečková pravdu. Tak napr. v poslednej dobe dr. Sándor Mikesy našiel v Ústrednej evidencii obyvateľstva Maďarska v Budapešti dovedna devätnásťkrát mená tvaru: Szegesi, Szegess, Szöges a podobne. To však ešte nie je dôvod na tvrdenie, že Komenský bol Maďar. Nie je predsa mysliteľné, aby niekedy v prvej polovici 16. storočia mohla byť nejaká migrácia Segešovcov z územia obývaného maďarskou národnosťou do Komne. A nemohlo to byť ani naopak.¹³ Je síce pravda, že po bitke na Bielej hore emigrovali niektorí moravskí „českí bratia“ a hlavne ich duchovní do Horného Uhorska — medzi Slovákov, ale nie do územia obývaného maďarskou národnosťou. Do uvedených západoslovenských obcí Pobedim (okres Trenčín), Drahovce a ďalších však títo emigranti či exulanti neprišli a sa neusadili, hoci je známe, že odchovanec univerzity v Leipzigu, dedičný župan Trenčianskej a Liptovskej stolice, protestantský gróf Gašpar Illésházy poskytol na svojich panstvách ešte pred vydaním tzv. novembrového patentu (dekrétu) 27. novembra 1624¹⁴ dočasný útulok a ochranu niektorým protestantským vzdelancom, kňazom-literátom, tlačiarom, ako boli napr. Václav Vokál, Benjamin od Háje, Nikodém Čížek, uhorsko-brodský dekan Samuel Rochotius, nemeckobrodský dekan Melichar Veresius (Vereš), poliniansky duchovný Adam Wolfius, Jakub Jakobaeus Kutnohorský,¹⁵ avšak remeselníci a roľníci¹⁶ sa usadili len v Senici, Sobotišti, Skalici, Myjave a vo Vrbovciach, preto Pobedim a Drahovce nepripadajú do úvahy. Ku Gašparovi Illésházemu sa začiatkom roku 1631 chystal odísť a zakladať (spravovať) školy aj posledný rektor pražskej univerzity Mikuláš Troilus Svatopolský, ktorého predkovia boli Slováci z Tajova pri Banskej Bystrici.¹⁷

Marta Bečková nemá istotu ani o Nivnici ako rodisku J. A. Komenského, preto nám oponuje: „Co se týká rodiště Komenského, není ani záznam v Clamores Eliae jednoznačným důkazem o jeho rodišti, rozhojňuje pouze nepřímé doklady hovořící pro Nivnici, která je zřejmě nejpravděpodobnější, ale žádný z dodnes nám známých dokladů to se vši určitostí nepotvrzuje . . .“ Na toto tvrdenie si dovoľujeme poznamenať, že v tejto veci absolútne spoľahlivým dokladom je písanie plného znenia mena príslušnej osoby. V stredoveku, keď sa výskyt priezvisk objavuje zriedkavo alebo vôbec nie, sa písalo len krstné meno spolu s názvom rodiska, z ktorého príslušná osoba pochádzala.¹⁸ V období humanizmu a renesancie od konca 15. do začiatku 17. storočia a ešte aj začiatkom nasledujúceho obdobia (manierizmus, barok) si uvádzali plebejci a mešťania svoje meno v poradí: krstné meno, priezvisko a adjektívum odvodené od rodiska, resp. i národnosť.¹⁹ Naproti tomu šľachtici — nobilita vrátane nižšej šľachty (zemianstva), v prípade zdedenia šľachtického titulu, si už pri narodení automaticky písali krstné meno, priezvisko a predložkový prídomek.²⁰ Plebejci a mešťania, ktorí šľachtický titul získali až v priebehu svojho života, si spočiatku písali krstné meno, priezvisko a rodiskové adjektívum, po získaní šľachtického erbu a predložkového prídomeku rodiskové adjektívum spravidla odpadlo a na jeho miesto nastúpil pred-

ložkový prídomok.²¹ Čiže, keď sa v uvedenej dedikácii sám J. A. Komenský (plebejec či mešťan v období baroka) vlastnoručne napísal ako „Jan Amos Segeš Nivnický“ (pričom miesto uvedeného priezviska pôvodne napísal „Ko“, chcel písať Komenský, no hneď to prečiarkol), je aj z hľadiska historického absolútne pravdivé, že sa narodil v Nivnici, a nie v Komni alebo v Uhorskom Brode, i keď je pravda,²² že „Jan Amos Segeš Nivnický, po otcovi zvaný Komenský“ väčšinu mladosti prežil v Uhorskom Brode, kde sa jeho otec Martin Segeš Komenský uvádza ako „člen Jednoty bratrské, člen cechu nákladníckého a majiteľ domu, polností a viníc“. Rodisko Jána Amosa potvrdzuje i ďalší záznam (zápis) v matrike „Nasavskej akadémie“ v Herborne z 30. marca 1611 s menom Ján Amos Nivnický a 19. júna 1613 v Heidelbergu ako Johannes Amos Nivanus Moravus. Úvahy iného druhu nemajú nijaké opodstatnenie ani historický a reálny podklad.

Marta Bečková neuznáva ani našu argumentáciu, že J. A. Komenský bol slovenskej národnosti. Píše: „Pokud jde o národnost, domnívám se, že není třeba zpochybňovat vlastní svědectví Komenského, explicitně uvádějící např. v dedikaci spisu Schola ludus (Opera didactica omnia III, nestr., za sl. 830): ‚Moravus ego natione, lingua Bohemus‘ (Moravan národností, jazykem Čech).“

Ako je to vlastne s touto „moravskou národnosťou“. Píše o nej i historik Lubomír E. Havlík²³ vychádzajúc z rozmanitých historickolistinných pomenovaní, prameňov a podobne, vyvedených z geografických názvov. V uvedenej publikácii medziiným píše: „Nejde zde samozřejmě o tendence nacionálně pojímaných historiografií, které se jednak subjektivisticky snaží posunovat vznik vlastních národů do nejdávnější minulosti, jednak se skepticky stavějí k problematice národností, jež nedaly jména novodobým národům, ačkoliv se na jejich formování podílely, ale o zachycení objektivního historického procesu bez anachronického vnášení jedněch nebo druhých pozdějších národních aspektů do dávné minulosti“ (s. 85–86). A ďalej pokračuje: „Studium problematiky moravské národnosti ve středověku . . . vycházelo z její charakteristiky jako etnosociálního seskupení lidí, kteří žili na určitém teritoriu, měli společnou skupinu dialektů a jeden (spisovný) jazyk; útvar se projevoval navenek jako společenství materiální a duchovní kultury, která nemusela mít na celém území zcela totožný ráz, avšak u jehož příslušníků existovalo již jediné vědomí kulturně-politické . . . sounáležitosti, projevující se jako objektivní skutečnost interního sebezpoznání a externího pojetí v kulturním obraze materiálního a duchovního života, jak a pokud se odráží v pramenech zejména z oblasti archeologie, filologie a sociální a politické historie“ (s. 86). Lenže títo Moravia sa vo viacerých historických dokumentoch uvádzajú aj podľa svojej etnicity názvom Slověni. Takým výrečným dokladom je aj vlastné pomenovanie v Rastislavovom posolstve k Michaélovi III., byzantskému cisárovi: „my Slověni“,²⁴ v Reginonovej kronike na rok 890, 894 a v mnohých iných historických prameňoch, ako napr.: Zuendi-

bolch Marahensium Sclavorum rex", „Zuendibolch rex Marahensium Sclavorum" (Svätopluk, kráľ moravských Slovienov)²⁵.

Dôkazom toho, že títo Slověni boli predkami dnešných Slovákov, je medziiným aj (už spomenutý) prešpurský slovník *Vocabularium latino-bohemicum* Poseniense od prvého známeho českého lexikografa Klareta²⁶ obsahujúci jeho hexametrické latinsko-české verše Glosára z roku 1365. V ňom výraz „slowyenin", „Sslowyenyny" sa uvádza v zmysle neskoršieho názvu Slováč. V Rožmberskej popravčej knihe (1427) sa uvádza Lukáš z Nového Mesta nad Váhom tiež ako Slověnin. Tento výraz je teda pokračovaním tvaru literárneho (spisovného — podľa L. E. Havlíka) jazyka predkov dnešných Slovákov — Slovienov starosloviensčiny, v ktorej sg. znel „slovám», resp. „slověninb" a pl. „slověni". Tvar „sclauus — slowak", teda Slováč, sa prvý raz vyskytuje až v Latinsko-českom slovníku Jana z Velešína z roku 1458.²⁷ Toto slovienske etnikum, z ktorého sa koncom 10. storočia začala vyvíjať slovenská národnosť (označovaná, ako sme vyššie uviedli, ešte výrazom Slovieni-Sloviénini) a rozpadom feudalizmu vznikol slovenský národ, obývalo územie nielen dnešnej južnej a strednej Moravy, na severe až po Hanú a na juhu až za riekou Dunaj v dnešnom Rakúsku, a Slovenska (vrátane dnešného poľského Podhalia — podhaľanskí Slováci — t. j. veľkomoravského Malopoľska (Vislanska) a na východe až za Užhorod), ale aj prevažnej časti súčasného Maďarska, nazývanej Pannonia až k oblasti rieky Drávy v dnešnej Juhoslávii. Tam susedili s predkami dnešných Slovincov (Korutánci) a Chorvátov. Dokazujú to už najstaršie historické dokumenty. Tak napr. v listine z roku 818, ktorou Ľudovít rozdelil svoju ríšu medzi svojich synov, sa medziiným rozlišujú slovinské kmene (Carentani — Slovinci), české kmene (Boheimi) „et Avari atque Sclavi" (Avari a Sloviéni), „qui ab orientali parte Baioariae sunt" (ktorí sú od východnej časti Bavorska),²⁸ čiže rozumie sa tým Panónia. Podobne v listine z roku 805 sa toto územie Panónie vymedzuje ako „partes Sclavorum et Avarorum".²⁹ Korutáncov (Carantani, Quarantani, resp. Sclavi qui dicuntur Quarantani, kap. III.), čiže predkov dnešných Slovincov, presne odlišuje od panónskych Slovienov (len Sclavi, kap. VI.), predkov dnešných Slovákov, takisto aj dokument z roku 871 *Conversio Bagoariorum et Carantanorum* (Nationalbibliothek, Wien, sign. 596, 1064, 546, 423, 434 a inde — Obrátenie Bavorov a Korutáncov, ed. Milko K o s v Ljubljani 1936). Aj územie Panónie, na ktorom žijú „Sclavi" — Sloviéni, autor zreteľne ohraničuje na juhu Drávou až po ústie Dunaja a na severe riekou Ráb, kým územie, na ktorom žijú „Carantani, Quarantani", teda predkovia dnešných Slovincov, vymedzuje Alpami a čiastočne i menším územím na juh od Drávy. Presne tak ich rozlišuje aj listina z roku 817 a aj staré ruské letopisy, známe pod názvom *Pověst' vremennych let* alebo *Načafnaja letopis* (okolo roku 1110—1113 — tzv. Nestorova kronika), keď na jednej strane píše o Sloviénoch usadených „po Dunajevi" a na druhej strane o „Chorutancoch". Na túto skutočnosť upozornil už Vatroslav Ja-

gié.³⁰ Takto ich rozlišuje aj Anonymova uhorská kronika.³¹ Túto očividnú diferenciaciu možno sledovať i v súvislosti s christianizáciou: kým u „Carantanov“, predkov dnešných Slovincov, vykonával túto činnosť na požiadanie ich kniežaťa Cheitmara chorepiskop Modest, vyslaný salzburským biskupom keltsko-írského pôvodu Virgilom (Ferghil), v Panónii u predkov dnešných Slovákov — Slovienov (Sclavi) upevňoval túto akciu „episcopus Sclavorum“ Deodoricus (821—836) a po ňom Osbaldus do polovice 9. storočia za čias arcibiskupa Adalvina. Uvedení panónski Slovieni nezaniikli na tomto území hneď po príchode maďarských kmeňov, ale podľa množstva jazykových a historických dokladov v mnohých krajoch sa udržalo slovenské osídlenie až do 15. storočia. Pomaďarčenie tohto územia treba klásť do neskorších storočí. Staré slovenské osídlenie miestami existuje i dnes, najmä v severnej časti Maďarska.

K týmto výsledkom dospel na základe dôkladného rozboru rozsiahleho materiálu z historického názvoslovía miest, dedín, osád i osobných mien univerzitný profesor PhDr. Ján Stanislav, DrSc.³² No v tomto skúmaní nebol osihotený, pretože touto problematikou sa počnúc Pavlom Jozefom Šafárikom³³ zaoberalo množstvo známych i menej známych vedcov. Tak napr. Roesler,³⁴ K. J. Grot,³⁵ Maretič,³⁶ L. Erdélyi,³⁷ Petrov.³⁸ Podobné stanovisko ako J. Stanislav, ktorý dokonca aj presne vymedzuje, v ktorej oblasti dnešného Maďarska sa hovorilo nárečím stredoslovenským a v ktorej záposlovenským, zastával ešte pred jeho výskumami aj maďarský slavista János Melich,³⁹ ktorý dokázal slovenské osídlenie aj v oblasti okolo Neziderského jazera (nem. Neusiedler See, maď. Fertő), a zase v štúdií Die slavischen Ortsnamen der Theisesebene⁴⁰ slovenskosť osídlenia oblasti Tisy. Na niekdajšiu slovenskosť oblasti od Neziderského jazera na západ a juhozápad poukazoval rakúsky bádateľ Walter Steinhäuser⁴¹ a Elemér Moór,⁴² O. Kaemmel,⁴³ Ernst Schwarz⁴⁴ a mnoho ďalších autorov. Tieto stanoviská podopiera aj tvrdenie historika I. L. Červinku,⁴⁵ že podkarpatskí Slovieni od Hrona až po Chubu (Kampe) v Dolnom Rakúsku boli hlavným jadrom Veľkomoravskej ríše pozdĺž Dunaja a na sever v povodí Moravy a že tento štát bol etnograficky predovšetkým sloviensky (s. 31). Podľa Vatroslava Jagića⁴⁶ sa na Veľkej Morave v 9. storočí hovorilo nárečím, ktoré je v základných črtách identické so slovenčinou. Isteže patrilo ešte do rámca praslovenskej jazykovej jednoty, no obsahovalo niektoré typické prvky, ktorými sa odlišovalo od iných slovanských kmeňových nárečí, a z ktorého sa po rozpade praslovančiny vyvinula slovenčina. Otázkami pôvodu a vývinu slovenského jazyka ako samostatného záposlovenského rečového útvaru sa podrobne zaoberali jazykovedci univerzitný profesor PhDr. Eugen Pauliny, DrSc.⁴⁷ a doc. PhDr. Rudolf Krajčovič, CSc.⁴⁸

Západnú hranicu — jazykovú izoglosu starého slovenského nárečia na dnešnej Morave vytýčil popredný český jazykovedec, akademik František Trávníček⁴⁹ v tom zmysle, že územie slovenského jazyka zasahuje

takmer do stredu Moravy, z čoho dvadsať obcí v časti východomoravského územia nepozná typickú českú spoluhlásku *f*, ktorá sa prieči hláskovej ústrojnosti slovenčiny a v samotnej moravskej slovenčine nie je domáceho pôvodu. Do nej sa dostala vplyvom silného tlaku až začiatkom 19. storočia, a to vplyvom škôl. Ako vidieť, i popredný český jazykovedec — dialektológ ešte aj pred šesťdesiatimi rokmi tvrdil, že územie slovenského jazyka zasahuje takmer do stredu Moravy. Do prostriedku Moravy kládol slovenskú jazykovú hranicu i Pavol Jozef Šafárik.⁵⁰ Inými slovami treba dnešných moravských Slovákov charakterizovať takto: Sú potomkami niekdajšieho sloviensko-slovenského kmeňa, ktorý obýval dnešnú Moravu.⁵¹

Moravská slovenčina svojou hláskovou, tvarovou, skladobnou a lexikálnou ústrojnosťou sa takmer zhoduje so západoslovenským nárečím.⁵² V tomto zmysle i ďalší významný český jazykovedec univerzitný profesor PhDr. Václav Vážný ešte roku 1934 uznával, že „hranice Slovenské krajiny nejsou ani etnickými ani jazykovými hranicemi Slováků“.⁵³

Moravskí Slováci žijúci ešte pred štyridsiatimi rokmi na ploche vyše 4000 km² s počtom cez 400 000 obyvateľov, sú teda zvyškom starého sloviensko-slovenského kmeňa Veľkej Moravy. To nepriamo dokazuje i zistenie popredného archeológa, riaditeľa Archeologického ústavu ČSAV v Brne akademika Josefa Poulíka,⁵⁴ že sa celkove západná hranica západoslovenského nárečia na Morave zhoduje so západnou hranicou pomoravskej oblasti hmotnej kultúry v 8.—10. storočí ako hranica medzi západoslovenským a hanáckym kmeňom, spolu s kmeňom kultúry blučínskeho typu,⁵⁵ ktorá je blízka hanáckej kultúre. V Panónii zase vidieť súvislosť medzi hmotnou kultúrou panónskych Slovienov a ich nárečím v oblasti Nezdiderského jazera na západ, kde hranica keszthelyskej kultúry⁵⁶ ide celkove po stredovekej hranici medzi slovinským a slovenským osídlením. Elemér Moór⁵⁷ určil túto hranicu skoro na tom istom mieste ako Josef Poulík pri hraniciach oblasti hmotnej kultúry na tomto úseku.

• Dôkazom toho, že moravská slovenčina obsahovala oveľa väčšie množstvo slovenských jazykových prvkov, náležite ju oddeľujúcich od češtiny, sú aj viaceré písomné pamiatky počnúc 14. storočím. Tak napríklad M a r t i n zo Strážnice svoje dielo Dialogi Bohemarii (odpis Bohemára) z roku 1379 napísal vo svojom moravsko-slovenskom nárečí, keď v češtine prehláska *u* na *i* sa už uskutočnila; napr.: ju, kľúč, kľúčník, kľuka, kožuch, kožušník, fušne, ludé a podobne, spolu s mnohými inými slovenskými prvkami.⁵⁸ Podobne mnoho slovakizmov najrozličnejšieho druhu by sme našli aj v mnohých iných moravských pamiatkach zo 14. a 15. storočia (Ev. Seitenstetské, Legenda o Kateríne a iné). O tom viac Josef Jireček.⁵⁹ Z Grammatiky českéj, ktorú Jan Blahoslav napísal roku 1571 a až roku 1851 ju vydali Ignác Hradil a Josef Jireček, jasne vyplýva, ako sa spisovná čeština bránila slovenským moravizmom, odsudzujúc aj hláskoslovné odchýlky od češtiny, pričom Blahoslav dokonca neváhal vyhlásiť „Moraw-

cov", čiže moravských Slovákov za hlúpych len preto, lebo hovoria medziiným napríklad „hlúb" miesto českého „košťál" („řikají nekterí Morawci hlupí").⁶⁰ V tomto zmysle by sme mohli pokračovať aj ďalej.

Ako sme už priebežne na dôkazovom materiáli rozviedli, nielen výsledky jazykovedného bádania, ale aj archeologické výsledky očividne dokazujú, že sa územie Nitrianska v uvedenom historickom období aj svojimi prejavmi hmotnej kultúry bezprostredne viazalo tak na územie Moravy ako aj Dolnej a Hornej Panónie.⁶¹ Potvrdením tejto etnickej homogénnosti vymedzeného rozsiahleho teritória sú aj integračno-územné akcie moravského kniežaťa Mojmira I. (—846), veľkomoravského kniežaťa Rastislava (846—870) a kráľa Svätopluka I. (870—894). Tým, že Mojmír I. vyhnaním Pribinu spojil nitrianske kniežatstvo s moravským, že Rastislav k tomuto územnému celku pripojil značnú časť Zadunajska až po Tokajské a Slanské pohorie a Svätopluk I. zavŕšil celé podujatie anexiou oboch Panónií, Potisia i Malopoľska (Vislanska) do rámca Veľkomoravskej ríše, umožnilo sa realizovanie nadkmeňovej koncentrácie v rámci jazykovo i geneticky pokrvných kmeňov. Ani to, že naddunajské sloviensko-slovenské kniežatá Pribina (840—861) a po ňom jeho syn Koceľ (861—874), narodený v Nitre, vládli zadunajským — panónskym sloviensko-slovenským kmeňom, nevyplývalo len zo samotnej historickej podmienenosti a nevyhnutnosti, ale predovšetkým z uvedených príčin jazykovej a genetickej pokrvnosti. Dôkazom toho, že je tomu tak, svedčí aj tá historická skutočnosť, že vojvodovia všetkých českých kmeňov, keďže neboli jazykovo a predovšetkým geneticky pokrvné so slovienskými kmeňmi, v polovici júla 895 dostavili sa na všeobecný snem zvolaný kráľom Arnulfom de Regensburgu (Ratispona), aby sa tam podrobili bavorskej moci. Ich predákmi boli vojvodcovia Spytihnev a Vitislav.⁶² Tým sa z vlastnej vôle odtrhli od spoločného štátu slovienskych a českých kmeňov, čím súčasne od Veľkomoravskej ríše samočinne odpojili aj (lužických) Srbov a sliezske kmene v hornom Poodrí, v ktorej boli historicky dokázateľne začlenení len od roku 890, resp. roku 888/889, t. j. od Borivojovej smrti⁶³ (asi len päť rokov). Vislanskí Slovieni sa z jazykových a geneticky pokrvných príčin neodtrhli.

Na základe nášho už uvedeného rozboru možno na záver tejto etnickej problematiky spoľahlivo konštatovať, že všetky požiadavky a podmienky, ktoré vytýčil (vyčlenil) popredný súčasný český historik tohto obdobia Lubomír E. Havlík ako podmienky pre určenie stredovekej národnosti, predkovia dnešných Slovákov — Slovieni v plnej miere a rozsahu spĺňali. Išlo tu, parafrázujúc jeho tézy, o etnosociálne zoskupenie ľudí žijúcich na určitom etnickej homogénnom teritórii a majúcich spoločnú skupinu dialektov, z ktorých sa vyvinulo v prevažnom rozsahu nárečie stredoslovenské popri západoslovenskom, a jeden spoločný literárny (spisovný) starosloviensky jazyk; tento etnický celok sa navonok prejavoval ako spoločenstvo materiálnej a duchovnej kultúry, u ktorého existovalo už jediné vedomie kultúrno-politickej spolupatričnosti prejavujúcej sa ako

objektívna skutočnosť interného sebazpoznania a externého poňatia v kultúrnom obraze materiálneho a duchovného života, ako a pokiaľ sa odráža v prameňoch obzvlášť z oblasti archeológie, filológie a sociálnej a politickej histórie.⁶⁴ Lenže tu v plnom rozsahu ide o slovienske etnikum, z ktorého sa vyvinul slovenský národ, a nie moravské, ktoré nikdy neexistovalo, a preto ani v súčasnom federatívno-štátnom usporiadaní sa nemohlo akceptovať. Nech je už akokoľvek, či už predkovia Komenského Segešovci pochádzali zo západného Slovenska (Pobedim, Drahovce) alebo z juhovýchodnej Moravy (ako tvrdia bez uvedenia miestopisnej lokalizácie Ladislav Hosák, Josef Polišíenský a Marta Bečková), jedno je absolútne isté, že jeho predkovia pochádzali z územia, na ktorom sa hovorilo a hovorí záposlovenským nárečím, preto boli Slováci, a že aj Ján Amos sa určite narodil na území, ktoré od čias Veľkej Moravy až po dnešok obývali a obývajú Slováci, a preto aj on, podobne ako jeho predkovia, musel byť len Slovák. To, že si Komenský uvádzal moravskú národnosť, vyplynulo jedine z geografickej determinovanosti.⁶⁵ Jeho rozsiahle a neobyčajne významné dielo svetového značenia preto v plnom rozsahu treba zaraďovať i do dejín staršej slovenskej literatúry (obdobie baroka) a do dejín slovenskej pedagogiky, čo sa doteraz ešte nerobilo.

Z hľadiska vedeckého dopátrania sa historickej pravdy treba zaujať kritické stanovisko i k mylnému „objaveniu“ jeho hrobu (roku 1929) a predložiť dôkazy i doklady o pravdepodobne ozajstnom mieste uloženia jeho telesných pozostatkov.

Aká je teda historická pravda?

Historiografia ako dátum smrti J. A. Komenského takmer zhodne uvádza 15. november 1670, niekedy i 5. november 1670, teda o desať dní skôr.⁶⁶ Dátum jednoznačne nemožno určiť — záleží aj na tom, či sa uvádza podľa staršieho juliánskeho alebo novšieho a doteraz platného gregoriánskeho kalendára, teda s desaťdňovým rozdielom. V českých krajinách od roku 1584 všeobecne platil kalendár gregoriánsky. Juliánsky, inak tiež „protestantský“ kalendár, vtedy o desať dní pozadu, sa používal v Holandsku (kde bol Komenský pochovaný) všeobecne až do januára 1701. Niektoré holandské provincie prijali nový kalendár, iné prechádzali od jedného k druhému. V provincii Holland sa v období, keď žil Komenský, používali obidva kalendáre. Roku 1582 nový gregoriánsky kalendár prijali mestá Amsterdam a Haag, ale už nie napríklad Naarden (miesto pochovania Komenského). Pre tieto ťažkosti Komenský používal obyčajne obojaké datovanie v podobe zlomku, alebo, ak uviedol len jeden dátum, bolo to vždy „stylo novo“, t. j. podľa nového gregoriánskeho kalendára. Podľa tejto zvyklosti napríklad dátum svojho narodenia by bol napísal 18./28. marca 1592. Údaj o smrti Komenského podal jeho syn Daniel, ktorý používal spôsob otcovho datovania. Vo svojej korešpondencii uviedol dátum jeho úmrtia 15. november 1670 bez zlomkového členenia, čo značí, podľa doteraz platného gregoriánskeho kalendára.

Na otázku, ktorá sa v tejto súvislosti vynára, prečo mŕtve telo Ko-

menského previezli z veľkého mesta Amsterdamu do nepatrného Naardenu, sa vyslovilo viac názorov.⁶⁷ Medzi inými napríklad dvaja bádatelia R. J. Vonka a Holanďan R. A. B. Oosterhuis sa zhodli na názore, že hlavný dôvod bude asi v tom, že vtedy v Naardene pôsobil ako kazateľ J. L. Grouwels, Komenského priateľ a príbuzný Ludwigha de Geera, Komenského ochrancu.

O hrob J. A. Komenského v kostolíku valónskej cirkvi v Naardene sa staral jeho syn Daniel Komenský, potom po jeho smrti roku 1694 sa o jeho hrob nikto nezaujímal a na samotné meno J. A. Komenského sa zabudlo. Záujem o Komenského sa prebudil až v období českého národného obrodovania. Roku 1829 historik František Palacký vydal jeho životopis a roku 1836 zasa do Naardenu prišiel Jan Erazim Vocel, neskorší profesor českej archeológie a dejín umenia (od roku 1850) i dejín českej literatúry (od roku 1860) na pražskej univerzite, vtedy vychovávateľ vo Viedni. V tomto čase mal 33 rokov. Pátral však len v tzv. Veľkom kostole, pretože malý kostolík valónskej cirkvi bol pre nízky počet veriacich (asi 20 členov) zrušený už v roku 1818, uzavretý v roku 1821 a v roku Vocelovej návštevy (1836) sa zmenil na továrničku. I samotné meno Komenského bolo vtedy v Naardene už neznáme. Pretože Vocel v Naardene z uvedených dôvodov nijaké stopy po Komenskom nenašiel, v liste svojmu o dva roky mladšiemu, priateľovi Janovi Pravoslavovi Koubkovi, neskôr profesorovi reči a literatúry českej (od roku 1839) i poľskej (od roku 1848) na univerzite v Prahe, vtedy suplujúcemu profesorovi na gymnáziu vo Lwówe (Halič — Galícia), sa o tomto neúspechu vyjadril medziiným takto: „Památka slavného Amose jakby v Hollandě zhasla . . .”

Akcia po pátraní hrobu J. A. Komenského sa rozprúdila až v roku 1871, keď česká učiteľská jednota Budeč pripravovala návštevu Amsterdamu a Naardenu a v tejto súvislosti poslala mestskej rade do Amsterdamu list s prosbou o zistenie Komenského hrobu. Vtedy naardenský notár a zástupca starostu mestečka Naarden J. P. de Roeper objavil register pohrebných miest valónskeho kostolíka v Naardene, v ktorom sa pri čísle 8 (osem) uvádza tento francúzsky záznam o hrobe Komenského — v 1. rubrike: „No. 8 Johannés Amos Comménius. C'est apparemment le fameux Auteur du Janua Linguarum” („Č. 8 Ján Amos Komenský, je to asi známy pôvodca Brány jazykov”). V 2., vedľajšej rubrike: „enterré le 22. Novembre 1670” („pochovaný 22. novembra 1670”). To je text staršieho registra veľkosti menšieho osmorkového nezaviazaného zošita, obsahujúceho dátumy pohrebov od roku 1653, t. j. od prvého pohrebu (farára Mathona) do roku 1780. Druhý exemplár registra — mladší — oveľa hrubší a zaviazaný v pergamene, obsahuje jednak odpis 1. registra, za ktorým pokračuje v zápisoch pohrebov do roku 1818, teda až do zrušenia tohto kostolíka a má tento francúzsky zápis: „Nro 8. Sepulcre Commun. Il y a d'enterré — 1670. Le 22. Novembre Monsieur Amos Commenius. C'est apparemment le fameux Auteur du Janua Linguarum.” („Číslo 8. Spoločný hrob. Pochovaný 1670. 22. novembra pán Amos Komenský.

Je to asi známy autor Brány jazykov"). Veta: „Je to asi známy autor Brány jazykov" bola vpísaná dodatočne inou rukou, ako to vyplýva aj z reprodukcie staršieho registra v hornej časti pripojenej fotokópie (druhá časť je reprodukciou mladšieho registra — odpisu staršieho exemplára), pričom výraz „apparement" má štyri významy: asi, zjavne, zrejme a viditeľne. Takisto ktosi ďalší do tej istej rubriky č. 8 (No 8) pripísal, že 15. júna 1742 (teda 72 rokov po pohrebe Komenského) bol do toho istého hrobu „pochovaný pán Mattheus Brouwerius van Nidek, autor rozličných vytlačených vedeckých diel o starožitnostiach tejto krajiny (t. j. Holandska — O. K.) a o starožitnostiach gréckych a rímskych" a o osem rokov neskôr, 11. decembra 1750 (teda o 80 rokov po pohrebe Komenského) „pán Louis Guerre, kapitán invalidov tohto mesta (t. j. Naardenu — O. K.) a starší našej cirkvi" („notre Église"). Teda v tomto hrobe (č. 8) boli oveľa neskôr — v rozpätí 72—80 rokov — pochovaní ďalší muži, čiže spolu s Komenským traja. Okrem toho, čo bolo na zadnej strane listu hrobu č. 7, teda na protifahej strane zápisu o hrobe č. 8, ktosi zaznačil, že „vedľa č. 8 smerom k múru boli vytiahnuté dva kamene, celkom sa dotýkajúce múru, ktoré poskytovali dostatočný priestor, aby sa tu pochovalo dieťa, pretože väčšina ostatných hrobov uzavretých v parkete bola plná — a tu bol pochovaný v utorok 25. júla 1748 trojročný synček pani Grahamovej, vdovy ..." Celkove (podľa mladšieho — úplného registra) vo valónskom kostolíku existovalo 51 pohrebných miest, z čoho 14 zostalo nepoužitých. Do týchto 37 hrobov bolo pochovaných 145 dospelých osôb a 43 detí — no len v hrobe č. 8 boli uložení traja starí muži. J. P. de Roeper na základe tohto registra (resp. registrov), rozličných údajov, podkladov, informácií a príznakov iného druhu dal do dlaždice, pod ktorou sa podľa jeho určenia nachádzal hrob J. A. Komenského, vysekať osmičku, ako to vidieť i na obrázku interiéru — presbytéria kostolíka z tohto obdobia pred zábradlím (ohradou) celkom dolu vpravo, pretože v roku 1861 pri stavebnej úprave pre vojenské zariadenia (ako to vidieť na pláne arch. Ing. Sochora) bola pre prepadnutie na niekoľkých miestach odstránená aj pôvodná dlažba s očíslovaním a označením hrobov, potom v roku 1896 ešte aj kazateľnica, ohrada pred parketom a podobne. Roku 1845 totiž po zrušení továrničky, ktorá v tomto kostolíku bola inštalovaná okolo roku 1836, získalo holandské ministerstvo vojny vlastnícke právo na tento valónsky kostolík, pristavalo skupinu vojenských budov, weeshuis-ké kasárne, v ktorých medziiným bol 7. pluk pevnostného delostrelectva, z kostolíka urobilo najprv skladisko ženijného zboru, až 10. apríla 1861 pred nasťahovaním streleckej stotniny bola táto sakrálna stavba vonkoncom zosekularizovaná. Keďže v Knihe naardenskej posádky sa nikde neuvádza vyprázdnenie hrobov, tieto tam museli zostať v pôvodnom stave.

Po oslavách 300. výročia narodenia Komenského roku 1892 a po otvorení múzea v roku 1905, až začiatkom dvadsiatych rokov navrhla čs. vláda Amsterdamu stavbu Komenského pomníka (ktorého základný kameň sa aj položil), v Naardene v historickom dome Het Spaansche Huis sa zria-

dilo Komenského múzeum a čs. vyslanci (predovšetkým Zdeněk Fierlinger) sa zasadzovali za urýchlenie objavenia jeho hrobu, až v marci 1926 historik umenia a sekčný šéf Ministerstva školstva a národnej osvety dr. Zdeněk Wirth požiadal univerzitných profesorov dr. J. Matiegku a a Ing. arch. Stanislava Sochora o vykonanie prieskumu a vykopávok v naardenskom valónskom kostolíku. Po prietáhoch holandských úradov v rokoch 1926—1928 konečne v januári 1929 dostal čs. vyslanec v Holandsku súhlas vlády i mesta Naardenu na začatie prieskumu a vykopávok za vymedzených podmienok: „a) treba vychádzať od miesta, kde sa dotyčný hrob má nachádzať podľa výskumov holandského bádateľa R. A. B. Oosterhuisa, b) v prípade negatívneho výsledku v tomto priestore ďalšie vykopávky sa musia diať len postupne za prítomnosti starostu mesta a uvedeného holandského bádateľa, c) toto obmedzenie nemá obmedzovať právo starostu, respektíve zakázať prevezenie Komenského pozostatkov". Prieskumná komisia bola určená takto: 1. univerzitný profesor dr. J. Matiegka, antropológ; 2. Ing. arch. Stanislav Sochor, prednosta pamiatkového úradu v Brne, holandskí vedci, 3. dr. A. J. P. van den Broek, profesor anatómie na univerzite v Utrechte a 4. dr. J. P. Kleiweg de Zwaan, profesor univerzity v Amsterdame. Prítomný býval i naardenský starosta van Wettum a mestský architekt T. Deenik, kým vyššie uvedený bádateľ Oosterhuis sa z náboženských dôvodov na prieskume nezúčastnil, hoci jeho účasť bola jednou z určených podmienok holandských úradov. Prieskum, vrátane vykopávok, prebehol v dňoch 15.—25. júla 1929 (trval teda len 11 dní) a ako uvádza arch. Ing. Stanislav Sochor: „... kopána sonda medzi prvú a druhou radou, aby sa zistil počet hrobů v radě druhé. Abychom neporušili hroby, šlo se pouze tak daleko, aby se dalo zjistiti, kde začíná druhá řada. Podle toho zjištěno 6 hrobů v druhé řadě, celkem dosti pravidelně rozložených. Mezistěna mezi prvou řadou (kde sa našli len dva hroby — O.K.) a druhou radou je veľmi úzká, okolo 10 cm. Poté kopána sonda medzi druhou a třetí radou, tu byla mezistěna značně širší, 50 cm i více. Při značné stísněnosti hrobů je pro tuto širokou mezeru pravděpodobný důvod, že v těchto místech bylo zábradlí parketu, se kterým nebylo při pohřbech hýbáno ..." a ďalej „Není to pilota," hovorí sa v protokole o zvyšku dreveného stĺpa, „sloup je usazován tak, že byla vykopána jáma a okolo byl sloup těsněněn kusy cihel a úlomky tašek (škridlíc — O.K.) ... účel zbytku čtyřhranného sloupu v ose kostela možno nyní po překopání celého okolí vysvětliti jako sloupu pod kazatelnu." No to, čo podľa vykopávok v roku 1929 Sochor i Matiegka len predpokladali, jasne vyplýva z už uvedeného obrazu interiéru — presbytéria kostolíka, vyhotoveného v roku 1871 (resp. tesne po ňom): je tam aj zábradlie (ohrada) pred parketom i kazateľnica s baldachýnom. Tento obrázok však Matiegka so Sochorom, ako to vyplýva z uvedeného kontextu, nepoznali, hoci ho medziiným ešte v roku 1901, teda 28 rokov pred uvedenými vykopávkami vo valónskom kostolíku, publikovali vtedajší profesor pražského vinohradského gymnázia, literárny historik PhDr. Václav Flajšhans vo svojom

diele Písemnictví české slovem i obrazem od nejdávnejších dob až po naše časy,⁶⁸ kde na strane 436 je tento obrázok s textom „Hrob Komenského v Naardenu“ a tamže na strane 450 poznámka k nemu: „. . . deska jeho ostatky kryjíc označena číslem 8 . . .“. V opačnom prípade boli by si všimli osmičku vpravo pred ohradou a ak by jej umiestneniu aj celkom nedôverovali, predsa by pravdepodobne boli aj tam z nevyhnutnosti urobili prieskum a vykopávky. Urobili hĺbkový prieskum len troch hrobov, nimi náhodne — v príkrom rozpore s objaveným obsahom — označených č. 8, 7 a 3, pri hrobe č. 2 (teda štvrtom) jedine povrchový výkop, kým pri zvyšných štyroch hroboch (u nich č. 1, 4, 5, 6) zistili len polohy hrobových miest (pozri plán S. Sochora). Nenašli ani orientačný hrobček trojročného synčeka vdovy Grahamovej, ktorý podľa hrobového registra ležal vedľa hrobu č. 8 (Komenského) smerom k múru, o Čom sa v záverečnej „Zpráve“⁶⁹ doslovne vyjadril sám Sochor takto: „Tohoto hrobu jsme nenalezli.“ Jedine v hrobe na ľavej strane, v druhom rade od kazateľnice, tesne pri severnom múre kostolíka, ktorý náhodne a svojvoľne označili č. 8, objavili toto: „. . . Nejhořejší kostra v hloubce 135 cm, měřeno od povrchu cementové dlažby, nejstarší pohřeb v hloubce 188 cm. V hrobě celkem tři pohřby, které již při prvním ohledání *zdály se* (kurzívou zaznačil O.K.) odpovídat hrobu číslo 8 . . .“ (rozumie sa podľa hrobového registra). Jedine na základe tohto objavu kostier troch mužov v jednom hrobe, z ktorých najhornejšia v období smrti patrila, ako uvádza sám Matiegka, mladíkovi starému: „jen asi 18 až 22 let. . . jest těžko jíti nad věk výše udaný“, tvrdili, že objavili v hĺbke 188 cm Komenského kostru. Lenže podľa Régistre de sépulchres v hrobe č. 8 najvyššie mala byť pochovaná mŕtvola kpt. a staršieho cirkvi Louisa Guerra, ktorý podľa výskumu holandského bádateľa R. A. B. Oosterhuisa v čase smrti mal mať 57—60 rokov, bol ženatý, pochovaný bol 11. decembra 1750, mal deväť manželských detí, kým neznámy 18—22-ročný mladík (podľa nálezu) v porovnaní s vyššie uvedenými údajmi bol by sa narodil okolo roku 1730, oženil sa roku 1713, čiže 17 rokov pred svojím narodením a na dôvažok mal ešte 9 manželských detí. Okrem uvedeného, ako sa sám Matiegka vyjadril s neistotou: „Lebka jeví *celkem* (kurzívou zaznačil O.K.) mužský typ“ a údajná kostra Komenského, ktorý zomrel 78-ročný, mala zvláštnu lebku („žádný šev není srostlý, ani sutura metopica!“), kým švy lebky u dospelých ľudí zanikajú. O tomto jave sám antropológ Matiegka hovorí, že zachovalý, nezrastený čelný šev sa vyskytuje u českých lebiek pri mužoch len 8,2 %. Absolútne rozpory (v porovnaní s hrobovým registrom) sú aj v obsahu jednotlivých ôsmich hrobov, o čom svedčí tento prehľad:

- č. 1 — Register: patrilo starostovi Redmerovi Siewertzovi Groenhoutovi a príbuzným — spolu 7 pohrebov
  - Matiegka: nepreskúmaný
- č. 2 — Register: patrilo Simonovi Janszovi van der Bovenovi — spolu 4 pohreby
  - Matiegka: pri povrchu kostra, hlbšie neskúmali

- č. 3— Register: patril druhému pastorovi Jeanovi Louisovi Grouwelsovi — spolu 6 pohrebov
 — Matiegka: pri povrchu kostičky, potom žena, muž, dieťa — teda 3—4 pohreby
- č. 4— Register: patril Jeanovi Mathonovi, prvému pastorovi tamojšej valónskej cirkvi — spolu 5 pohrebov
 — Matiegka: nepreskúmaný
- č. 5— Register: patril Vrydermoetovi — spolu 3 pohreby, z toho jedna žena
 — Matiegka: nepreskúmané
- č. 6— Register: patril najprv Charlesovi de Lanoyovi, neskôr Pierrovi Le Clerqovi — spolu 8 pohrebov: dieťa, žena, dieťa, žena, muž, muž, dieťa, mladík
 — Matiegka: nepreskúmané
- č. 7— Register: patril Jeanovi Stormovi — spolu 3 pohreby
 — Matiegka: hore truhlička, kostra, kostra, kostra, dieťa, žena — spolu 5—6 pohrebov
- č. 8— Register: spoločný hrob (sepulcre commun) — zhora dolu: kpt. Guerre, van Nidek, Komenský, teda 3 starí muži
 — Matiegka: zhora dolu: 18- maximálne 22-ročný mladík, muž, muž

Nezrovnalosti sú aj v určení hĺbky uloženia pozostatkov; u Sochora je „najhořejší kostra v hloubce 135 cm, měřeno od povrchu cementové dlažby“, kým u Matiegku „nejvrchnější 182 cm pod povrchem“, čiže ide o 47 centimetrovú diferenciu.

Ani záver „Zprávy“ nie je jednoznačný a istý, pretože: „Všechny tři kostry bylo možno s největší *pravděpodobností* . . . pokládati za mužské“ (Matiegka), „hrob námi odkrytý jest s největší *pravděpodobností* hrobem č. 8“ (protokol) a „Eventuální *pochybnosti* (kurzívou vyššie zaznačil O. K.) bylo by možno vyvrátiti jen prozkoumáním jednoho nebo dvou dalších hrobů.“ Okrem toho skutočnosti presne nezodpovedá nielen vek najnižšie položenej kostry i vek najvyššie umiestených pozostatkov, ale ani obsah hrobu vedľajšieho a obsah prvého hrobu vpravo. Keďže obaja menovaní bádatelia Komenského hrob určite nenašli, bolo by azda účelné, keď už Matiegkov plán a postup v plnom rozsahu zlyhal, začať skúmať podľa uvedeného obrázku interiéru — presbytéria kostolíka spreď roku 1896, resp. po roku 1871, a to od čísla 8 (vpravo pred zábradlím) tak, že ak v jeho tesnej blízkosti, t. j. od neho vľavo, prípadne tesne pod ním v ďalšom, čiže v štvrtom rade, azda aj v tomto (štvrtom) rade celkom vľavo (všetko závisí od smeru postupu vykopávania hrobov a ich očíslovania v Registri hrobových miest) sa nájde hrob s troma ženskými kostrami (azda dcérami kpt. L. Guerra), čiže podľa Registra hrob č. 9 a vedľa hrob s kostrou dospelaj ženy (manželky kpt. Guerra), teda č. 10, a ak medzi týmto hrobom č. 8 (podľa obrázka interiéru — presbytéria kostolíka) a múrom vpravo bude hrob s kostrou trojročného chlapčeka (vdovy Graha-

movej) — hrob č. 8, uvedený na pripojenom obrázku presbytéria kostolíka, určite bude hrobom Komenského, za predpokladu, že v ňom budú kostry troch starých mužov. V tejto súvislosti je veľmi interesantné, že Sochor vo svojom pláne (nad veľkým písmenom C) na tomto mieste bodkovane zakreslil predpokladaný hrob prečnievajúci popod bývalé zábradlie presbytéria do hrobu č. 4 a 3 (podľa neho) a vpravo od neho pri čísle III nepreskúmaný detský hrobček (teda medzi hrobom č. 8 — podľa uvedeného obrázku presbytéria kostolíka — a múrom vpravo). Isteže dnes kopať v tomto bývalom valónskom kostolíku a v súčasnej dobe v Mauzóleu J. A. Komenského vyloženom nákladným mramorom, bolo by pomerne riskantné, najmä v tom prípade, ak by aj určenie J. P. Roeperom (na pripojenom obrázku interiéru — presbytéria kostolíka č. 8) bolo nesprávne. Zdá sa však pravdivo určené (najmä keď Matiegkov výskum vonkoncom zlyhal), preto nový výskum by azda za to stál.

Zatiaľ do tohto mauzólea — označeného nad vchodom holandským (De laatste rustplaats van Jan Amos Comenius) a českým nápisom Poslední útulek Jana Amosa Komenského — prichádzajú ctitelia Komenského diela i delegácie, kladú vence a kytice na čierny mramorový príklop novovymurovaného hrobu, v ktorom na samom spodku leží kostra, 25. júla 1929 opatrená čs. vyslancom M. P. Božinovou olovenou plombou, ktorá však určite nie je kostrou veľkého učiteľa národov.⁷⁰

Na slovenský pôvod J. A. Komenského poukazovali a za Slováka ho pokladali všetci poprední slovenskí činitelia: básnici, prozaici, pedagógovia i politici už v 18. storočí. Tak napríklad v *Novi ecclesiastico-scholastici Annales*,⁷¹ vytlačených v Banskej Bystrici v roku 1794, anonymný recenzent Tešedíkovej edície Komenského spisu *Oratio de cultura ingeniorum* oponuje Tešedíkovi v tom zmysle, že vlastou *nášho* (kurzívou označil O. K.) Komenského *stala sa* Komňa a nie, ako píše na začiatku tejto Reči (*Oratio*) Tešedík, že bol Huno Brodensis — Moravus. Z výrazu „*nášho* Komenského“ a „*stala sa* Komňa“ zreteľne vyplýva, že Komenského pokladal za Slováka a že sa jeho predkovia do Konine prisťahovali zo Slovenska, čo dotvrdzuje ešte aj argumentáciou, že nebol „Huno Brodensis Moravus“. Doc. PhDr. František K a r š a i, CSc. vo svojom záslužnom diele *Ján Amos Komenský a Slovensko* (Bratislava 1970, s. 11), vychádzajúc z tejto skutočnosti a viacerých príspevkov napísaných na túto tému od rozličných autorov, takisto konštatuje: „Dnes je už všeobecne známe, že jeho rodové meno bolo Segeš a jeho predkovia sa prisťahovali na Moravské Slovácko zo Slovenska.“

POZNÁMKY

¹ PAVELČÍK, J.: Segešové — předkové Jana Amose Komenského. Vedecká konference „J. A. Komenský a Slovensko“. Prešov 15.—16. septembra 1970; VALŠÍK, J. A. — NĚMEC, B. — LICHARDOVÁ, Z. — AVENÁRIOVÁ, L.: Segešovci v Pobedime. Muzeum J. A. Komenského v Uherskom Brodě 1970. Zpráva za druhé pololetí 1967, s. 28—30; VALŠÍK, J. A. — BOJNOVÁ, V. — KROUPOVÁ-LICHARDOVÁ, Z.: Segešovci na Slovensku. Vedecká konference „J. A. Komenský a Slovensko“. Prešov 15.—16. septembra 1970; VALŠÍK, J. A.: Naše doterajšie výsledky pátrania po pôvode rodu J. A. Komenského. In: Zborník družobných univerzít Bratislava, Brno, Halle, Krakov, Kyjev. Vydala Univerzita Komenského v Bratislave 1975, s. 67—72; VYSKOČIL, F.: K novému archívniemu nálezu o Janu Amosu Komenském. Museum J. A. Komenského v Uh. Brodě, Zpráva za prvni pololetí 1965, s. 29—31.

² V najstaršom zápise purkrechtých registrov sa uvádza, že fojt Ján Segeš zstával v Komni túto funkciu už v štyridsiatych rokoch 16. storočia. Odtiaľto sa niekedy okolo roku 1550 spolu so synmi Martinom a Eliášom odsťahoval do Uhorského Brodu. Jeho syn Staněk bol po ňom v Komni takisto fojtom. Umrel roku 1604. Mal brata Martina Segeša (Komenského), ktorý umrel asi v tom istom roku (1604) ako on. Staněkovi synovia Adam a Martin boli v Komni tiež fojtami. Z nich Martin okolo roku 1638 prestal byť fojtom.

³ Liber foundationum et donationum in Bohemia (Kniha základín a obdarovaní v Čechách) je kópiou privilegií zo 16. a 17. storočia udelených bratským zborom na Morave; pôvodne bol uložený v Archíve reformovanej cirkvi v Lešne, teraz je vo fonde Wojewódzkie Archiwum Państwowe Poznań v Poznani.

⁴ ŠKARKA, A.: Nové poznatky o Komenského rodišti, rodě i díle. Listy filologické, 3, 90, 1967, č. 3, s. 297—315; Listy filologické, 1967, č. 4; Kostnické jiskry, 49, č. 39, 12. 11. 1964 a Rudé právo z 27. 9. 1964; ČERNÝ, N.: Rozřešení sporu o rodiště J. A. Komenského. Časopis Komenský, 89, č. 6, február 1965, s. 363—364.

Clamores Eliae (Výzvy Eliášove, 1665—1670), teraz uložené v poznanskom archíve, sú konvolútom materiálov, z ktorých malo vzniknúť ďalšie dielo J. A. Komenského. Rukopis bol pôvodne uložený vo zvyšku lešnianskej časti Komenského pozostalosti pri kostole sv. Jána v Lešne. Roku 1961 bol spolu s ďalšími komeňiátmi a lessnesiami vrátený z Nemeckej demokratickej republiky do Poľskej ľudovej republiky (Poznań) pod číslom D 6 odovzdávacieho protokolu. Antonín Škarka publikoval ukážky a informatívne články o tomto súbore v edícii Clamores Eliae. In: Milada Blakestad: Comenius, Versuch eines Umrisses von Leben, Werk und Schicksal des Jan Amos Komenský. Praha, Academia 1969, Oslo, Universitetsforlaget 1969, obe s. 717—721.

Panorthosia patriae (Všenáprava vlasti) sa zachovala v rukopise z Pranceovej knižnice v Halle, v súčasnosti uloženom pod sign. I C 49/13 v Univerzitnej knižnici v Prahe.

Uvedená dedikácia zverejnená v Clamores Eliae („Jan Amos Segeš Nivnický, po otcí zvaný Komenský“) je vo fotokópii v zasklenom ráme prístupná verejnosti i v rodnom dome J. A. Komenského (Bartekov mlyn) v Nivnici.

J. A. Komenský ako Ján Amos Nivnický je zapísaný 30. marca 1611 aj v matrike „Nasavskej akadémie“ v Herborne, kde figuruje spolu s inými pferovskými spolužiakmi (Matej Titus Strážnický, Ján Litomyšlský, Ján Stadius Strážnický a i.) a 19. júna 1613 v Heidelbergu ako Johannes Amos Nivanus Moravus.

Segešovci sa do Komne dostali z územia západného Slovenska pravdepodobne tak, že v polovici 16. storočia patrilo svetlovske panstvo vrátane Komne spolu s majetkami na oboch stranách Bielych Karpát (t. j. i na uhorsko-slovenskej strane) rodu Burianovcov z Vlčnova. Nivnica potom ležala na panstve ostrožskom a Uhorský Brod na panstve brodskom. Na počiatku 17. storočia všetky tri panstvá patrili rovnakej vrchnosti — deňom Jána z Kunovic.

⁵ Podľa výskumov J. A. Valšika v Pobedime je najstarší záznam s menom Segeš

z roku 1654, keď J. A. Komenský (1592–1670) ešte žil. V rokoch 1654–1700 je pri najmenej 5–6 samostatne žijúcich rodín s menom Segeš. V tom čase Pobodim mal okolo 120 rodín a 800 obyvateľov. Roku 1967 mal Pobodim 1346 obyvateľov v 393 domoch. Medzi nimi bolo aj 6 rodín Segešovcov v domoch č. 182, 215 a 247.

V Drahovciach bolo v roku 1967 716 domov a 2960 obyvateľov, z toho bolo šesť rodín Segešovcov so 16 členmi v šiestich domoch č. 52, 53, 54, 128, 131 a 480. Najstarší záznam s menom Segeš je z 23. apríla 1788. O tom J. A. Valšík v c. d. Naše doterajšie výsledky ..., s. 68–70.

⁶ J. A. Valšík v c. d. Naše doterajšie výsledky pátrania ... na s. 70–71 bez odvolania sa na pramene konštatuje, že rod Segešovcov je v Uhorskom Brode a okolí už od roku 1520.

⁷ J. A. VALŠÍK v c. d. na s. 70–71 ďalej uvádza (bez citovania prameňa), že najmenej tri generácie predkov J. A. Komenského (Segešovcov) už žili v roku 1592 na Morave, pričom tvrdí, že jeho rod sa z Pobodima vysťahoval najskôr niekedy v druhej polovici 15. storočia.

⁸ KRATOCHVÍL, M. V.: Život Jana Amose. Praha 1975.

⁹ Uvádza to v c. d. na strane s miestom pre copyright hore (nepaginovaná 6. strana) doslovne takto: „Děkuji Pedagogickému ústavu Jana Amose Komenského ČSAV za pomoc při konzultaci některých zásadních otázek. M.V.K.“

¹⁰ Josef Polišenský v publikácii Jan Amos Komenský. Praha 1972, na s. 20 uvádza, že Nivnica ležala na panstve ostrožskom a až na začiatku 17. storočia všetky tri panstvá, t. j. svätovské (Komňa — rod Burianovcov z Vlčnova), ostrožské (Nivnica) a brodské (Uhorský Brod) patrili deťom Jána z Kunovic.

¹¹ POLIŠENSKÝ, J.: C. d., s. 19.

¹² CHRENKOVÁ, E. — TANKÓ, L.: Maďarsko-slovenský a slovensko-maďarský slovník. Bratislava 1973.

¹³ J. A. VALŠÍK v citovanej práci na s. 71 v rozpore s našou argumentáciou tvrdí, vraj nie je vylúčené, že niektorí z týchto Segešovcov sú vlastne potomkovia emigrantov (t. j. českobratských — O. K.) z Moravy“.

¹⁴ Patent o vyhnatí protestantských kňazov z Moravy.

¹⁵ O tom M. Jacobus Jacobaeus: Idea mutationum Bohemo-evangelicarum ecclesiarum ... studio et opera M. Iacobi Iacobaei Guttebergeni ... Amsterodami (1624); dedikačný predhovor A_{2a}—A_{3a} Casparo Illesshazio de Illesshaz je datovaný na sklonku roku 1624 (A.).

Protocollon civitatis regiae atque liberae Trinchiniensis 1625. Aequitur Protocollon eiusdem civitatis Trinchinien 1625 (Mestský archív v Trenčíne; záznam zo zasadnutia trenčianskeho magistrátu r. 1625 a 1626.) — O týchto súvislostiach bližšie MINÁRIK, J.: Jakub Jakobeus. Výber z diela. Bratislava 1963, s. 69 a n.

¹⁶ Tamže, s. 69.

¹⁷ O tom bližšie MARTÍNEK, J.: Nově zjištěné prameny o rektorech bělohorského období (In: Acta Universitatis Carolinae — Historia Universitatis Carolinae Pragensis, 1976, tom. XVI. — fasc. 2, pag. 48–50).

¹⁸ Tak napr. lexikograf, autor diela Dialogi Bohemarii z roku 1379 sa volal Martin zo Strážnice, majiteľ Latinsko-českého slovníka z roku 1458 so volal Jan z Velešína (podľa toho je aj slovník pomenovaný), v rožmberskej knihe popráv (1427) sa uvádza Lukáš z Nového Mesta nad Váhom, prvý známy český lexikograf Klaret, autor diel Vokabulář gramatický, Bohemář a Glosář a veršovaný Prešpurský slovník (Vocabularium latino-bohemicum Posoniense) sa volal Claretus de Solentia alebo Bartoloměj (Bartholomaeus) z Chlumce (umrel asi roku 1379), jeho spolupracovníci na týchto slovníkoch: Arnošt z Pardubic, Jan ze Středy a i., prívrženci husitskej ideológie: Matej z Zvolena, Šimon z Tišnova, odporca tejto ideológie Pavel z Prahy (Dolan) a podobne.

¹⁹ Tak napr. Laurentius Benedictus Nudozierinus Pannonius (Laurenc Benedikt Nudožerský Slovák), Petrus Fradelius Schemnicenus (Peter Fradel Štiavnický), Nicoles Novatius Rosebergenus (Mikuláš Novacký Ružomberský), Ioannes Campanus

- Vodnianus (Jan Kampanus — Kumpán Vodňanský), Georgius Koppay Driethomensus Pannonius (Juraj Koppay Drietomský Slovák) a podobne.
- ²⁰ Napr. Ioannes Iessenius a Iessen (Ján Jesenský z Jasena), hoci Jaseno (dnes Horné Jaseno v Turci) nebolo jeho rodisiko, ale Vratislav.
- ²¹ Tak napr. Adam Huber, narodený vo Velkom Meziříčí na Morave, si spočiatku písal Adamus Huber Mezericenus Moravus (1577), po získaní šľachtického erbú a prídomku „a Risenbach“ (10. 8. 1578) už Adamus Huber Mezericenus a Risenbach (1580), no v roku 1600 už aj bez rodiskového adjektíva, čiže len Adamus Huber a Risenbach. — Daniel Basilius sa narodil v Nemeckej (dnes Partizánskej) Lupči v Liptove; svoje meno si spočiatku písal Daniel Basilius Teutolypchzenus (Teuto Lypczenus, 1610); potvrdenie svojej nobility dosiahol 23. októbra 1624, no prídomok „de (a) Deutschenberg“ používal z nedečkavosti už od roku 1611. Daniel Adam sa narodil v Prahe, svoje meno si spočiatku písal Daniel Adamus Pragenus (1576), erb a prídomok „a Veleslavína“ získal roku 1578; roku 1579 ešte jeho meno figuruje len s rodiskovým adjektívom, ale počnúc rokom 1586 už len bez neho s predložkovým prídomkom „a Veleslavína“. — Matyáš Borbonius sa narodil v Kolinci pri Klatovách, svoje meno si spočiatku písal ako Matthias Borbonius Collinensus Bohemus (1595), po získaní titulu „poeta Caesareus“ a erbú s prídomkom „a Borbenheim“ (27. 3. 1596) si písal v roku 1596 ako Matthias Borbonius a Borbenheim Collinensus Bohemus, neskôr v tom istom roku už len s prídomkom a v nasledujúcom roku (1597) s prídomkom, rodiskovým adjektívom a s určením svojej národnosti (a Borbenheim Collinensus Bohemus). — Túto zákonitosť a pravidelnosť možno očividne sledovať v názvoch príležitostných zborníckov básní a iných spisov pri menách jednotlivých autorov v päťväzkovom diele. TRUHLÁR, A. — HRDINA, K. — HEJNIC, J. — MARTÍNEK, J.: Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě I—V. Praha 1966—1982.
- ²² Podľa Komenského rukopisnej knihy založení a darů atď. v Cechách z roku 1670.
- ²³ HAVLÍK, E.: Morava v 9.—10. století. K problematice politického postavení, sociální a vládní struktury a organizace. Studie ČSAV, č. 7, 1978. Praha 1978, III. kap., část 3 Moravská národnost, s. 85—93.
- ²⁴ Život Metoda — Žitije Mefodija Paměťb i žitije otkca našego i učitelę Mefodiję, archiepiskopa moravska, kap. 5.
- ²⁵ Regino, Chronicon, ad anno 890, pagina 134, ad ano 894, pag. 143; ed. KURZE, F.: Reginonis abbatis Prumiensis Chronicon. In: Monumenta Germaniae historica... Scriptorum rerum Germanicarum. Hannoverae 1890. Doslovne takto to prekladá aj doc. PhDr. Peter RATKOŠ, DrSc. vo svojom diele Pramene k dejinám Veľkej Moravy. Bratislava 1964, s. 149—150.
- ²⁶ Claretus de Solentia alebo Bartoloméj z Chlumce; umrel asi roku 1379.
- ²⁷ V publikácii HOLUB, J. — KOPEČNÝ, F.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha 1952, sa na s. 339 zhodne s rokom vydania Velešínovho slovníka uvádza: „vedle sg. slověnínb se objevuje od 14.—15. st. tvar Slovák.“
- ²⁸ ERBEN, K. J.: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae, pars I. Praha 1855, č. 16, s. 7 a s. 7—8.
- ²⁹ ERBEN, K. J.: C. d., s. 7—8.
- ³⁰ JAGIČ, V.: Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache. Berlín 1913, s. 151.
- ³¹ Pozri FLORIANUS: Chronica Hungarorum. Lipsiae 1883, s. 43.
- ³² STANISLAV, J.: Slovenský juh v stredoveku I—II — mapy. Martin 1948; tenže: Dejiny slovenského jazyka I. Bratislava 1956 a 1967.
- ³³ ŠAFÁRIK, P. J.: Slovenské starožitnosti II. 2. vyd. Praha 1863, s. 469—471.
- ³⁴ ROESLER: Zeitpunct 93.
- ³⁵ GROT, K. J.: Moravija i Mađjary s poloviny IX. do načala X. věka. Petrograd 1881, s. 64, 104.
- ³⁶ MARETIĆ: Slaveni u davnini, s. 144.

- ³⁷ Erdélyi, L.: A Pannonhalmi Szant-Benedek-Rend Története I, s. 691; na rok 1228 sa uvádzajú „mansiones Slavonicorum“ a na s. 158 a 320 sa tu priznáva slovenské osídlenie.
- ³⁸ PETROV: Příspěvky k historické demografii Slovenska v XVIII.—XIX. století. Praha 1928; tam je aj mapa, v ktorej sa medziiným uvádza na Dunaji v najstarších časoch hranica medzi slovenským a bulharským obyvateľstvom v oblasti Vácova a Pešti a kompaktnosť slovenského osídlenia medzi Tisou a Dunajom.
- ³⁹ MELICH, J.: A honfoglaláskori Magyarország. Budapest 1925—29, s. 395; tam píše doslovne toto: „Zo slovanských mien jestvujúcich ,na tom území kniežatstva Pribinovho-Koceľovho sa teda len to zdá byť istým, že od Blatnianskeho jazera na sever, asi po severnú čiaru Tét-Sokoró-Bakoňa aj západní Slovania: Slováci bývali.“ („A Pribina-Koceľ fejedelemségének a területén lévő szlav nevekbenl tehát csak annyi látszik bizonyosnak, hogy a Balatontól északra, körül-belül Tét-Sokoró-Bakony északi vonaláig nyugati szlávok: tótok is laktak.“) Melich toto svoje tvrdenie odvodzuje zo štúdia miestnych názvov miest, dedín a osád. Uvádza aj historické doklady a píše: „Nazdávam sa tak, že uvedené doklady potvrdzujú svedectvo zemepisných názvov. Pribinovi-Koceľovi Slovania (boli) Slováci, nakoľko však kde-tu aj od Blatnianskeho jazera na juh bývajú Slovania, v prevažnom množstve boli Slováci.“ („Úgy gondolom, a felhozott okok megerősítik a földrajzi nevek vallomását. Pribina-Kocel szlávjai tótok, amennyiben pedig itt-ott a Balatontól délre is laktak szlávok, túlnyomó többségben tótok voltak“ (s. 396). (Pozn.: Výrazom „tótok“ Maďari až do skončenia druhej svetovej vojny označovali Slovákov; dnes majú pre nich substantívne označenie „szlovákok“.) — Na s. 397 tiež píše, že Maďari v Panónii našli Slovákov. Podobne argumentuje aj Elemér Moór vo svojej práci Westungarn im Mittelalter im Spiegel der Ortsnamen. Szeged 1936 a v Ungarische Jahrbücher 1929.
- ⁴⁰ In: Zeitschrift für Ortsnamenforschung VI, s. 3—37, 105—140.
- ⁴¹ STEINHAUSER, Walter: Die Bedeutung der Ortsnamen in Niederdonau I—II. Wien 1941, a v štúdií Die Ortsnamen des Burgenlandes als siedlungsgeschichtliche Quellen (In: Mitteil. des österr. Institus für Geschichtsforschung XLV, 1931, s. 281—321).
- ⁴² MOÓR, E.: Zur Siedlungsgeschichte der deutsch-ungarischen Sprachgrenze I—II (In: Ung. Jahrb. IZ, 1929, 41—67, 230—255).
- ⁴³ KAEMMEL, O.: Die slavischen Ortsnamen in nordöstlichen Theile Niederosterreichs (in: Archiv für slavische Philologie VI, 1884, s. 256—281).
- ⁴⁴ SCHWARZ, Ernst: Die Ortsnamen des östlichen Oberösterreichs, Reichenberg 1926 (tam je aj ďalšia literatúra na s. 131—132).
- ⁴⁵ ČERVINKA, I. L.: Slované na Moravě a říše Velkomoravská. Brno 1927, s. 35 a n.
- ⁴⁶ JAGIĆ, V.: Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache. Berlin 1913, s. 19.
- ⁴⁷ PAULINY, E.: Fonologický vývin slovenčiny. Bratislava 1963.
- ⁴⁸ KRAJČOVIČ, R.: Náčrt dejín slovenského jazyka. Bratislava 1964; tenže: Slovenčina a slovanské jazyky. Praslovanská genéza slovenčiny. Bratislava 1974; tenže: Pôvod a vývin slovenského jazyka. Bratislava 1981.
- ⁴⁹ TRÁVNÍČEK, F.: Moravská nářečí. Praha 1926, s. 14—18, mapa. F. Trávníček tam okrem iného píše: „Západní hranici tohoto nářečí (rozumie sa časť východomoravského územia — dvadsať obcí, ktoré nemajú konsonant ř — O. K.) proti ostatní moravské slovenštině tvoří Radějov, Lipov, Blatníčka, Boršice, Suchov, Strání, Březová, Olšovec, Lopeník, Bystrice, Žitková. Jmenované osady náležejí ještě k tomuto nářečí. Na východě sahá až k hranici moravsko-slovenské“ (s. 16). F. Trávníček určil roku 1926 slovensko-českú jazykovú hranicu v tomto zmysle: „Hranice celého nářečí slovenského proti hanáčtine jde od jihu k severu takto: Valtice, Poštorná, Charvátská Nová Ves, Hlohovec, Podivín, Šakvice, Starovičky, Němčičky, Morkůvky, Krumvíř, Násedlovice, Želetice, Věteřov, Ostrovánky, Bohuslavice, Jes-

trábnice, Koryčany, Blišice, Lískovec, Střílky, Zástřizly, Cetechovice, Roštín, Kostolany, Lubná, Vrbka, Bařice, Střízovice, Trávník, Kroměříž, Žeranovice, Holešov, Bystřice, Osíčko, vých. od Střevovic, Všechnovice, Ústí, Zbrašov, Jezernice, Drahotuše, Velká, Olšovec, Partutovice, Luboměř, Spálov, Střítež, Špičky, Bernatice, St. Jičín, Hodslavice, Veřovice, Mořkov, Krhová, Zašová, H. Bečva" (s. 17).

⁵⁰ ŠAFÁRIK, P. J.: Slované starožitnosti. Praha 1863, 2. zväzok, s. 469—471.

⁵¹ Rozdeľujú sa podľa nárečia, rečových prvkov, kroja, zvykov, piesní a iných etnografických prvkov na tri skupiny: 1. vlastných Slovákov, 2. Valachov, 3. Dolákov.

1. Vlastní Slováci bývajú na tzv. moravskom Záhorí v okolí Uherského Brodu, na Pomoraví, počínajúc od Napajediel na celom ľavom brehu Moravy, od Rohatca však na sever na pravom brehu pozdĺž hraníc osád Ratiškovice, Milotice, Mistřín, Hovorany, Prušánky a Podivín a na Hornácku na východ od Strážnice po Starý Hrozenkov v dolinách a na stráňach juhovýchodného pohoria moravsko-slovenského.

2. Valasi sa rečove veľmi nelíšia od vlastných Slovákov a ako píše BARTOŠ vo svojej Dialektológii moravskej, rozdeľuje ich skôr len kroj (s. 59). Bývajú „v okolí Zlína (dnešný Gottwaldov — O. K.), Vizovic, Vsetína, Valašských Klobouk, Valašského Mezíříčí a Rožňova" (c. d., s. 59). Medzi moravských Slovákov ich zaraďuje aj František Pastrnek vo svojej štúdií O pôvode moravských Valachů (In: Časopis Matice moravské, XXXI, s. 112—129) odvolávajúc sa pritom na spis hranického rodáka J. G. Gallaša (1756—1840) a príspevok MANIÁKA, A.: Die mährischen Walachen (In: WOLNY: Taschenbuch für Geschichte Mährens und Schlesiens I, 1826, s. 263—281).

3. Doláci bývajú na pravom brehu Moravy, počínajúc osadou Sptyinovem až po brnianske Klobouky. I keď má toto nárečie niektoré odchýlky spoločné s češtinou, zato za podklad má všetky charakteristické znaky slovenčiny.

⁵² Člení sa na podnárečia dolské, kelečské, slovensko-chorvátske a kopaničiarske.

⁵³ VÁŽNÝ, V.: Slovenská nářečí: (In: Československá vlastivěda III, Jazyk. Praha 1934, s. 221; tam na s. 225 je i mapa so slovensko-českou jazykovou hranicou).

⁵⁴ POULÍK, Josef: Staroslovanská Morava. Praha 1948.

⁵⁵ Blučínsky typ (podľa obce Blučina pri Židlochoviciach v okolí Brna) sa rozkladal v povodí Svatky, Litavy-Cézavy, dolného toku Jihlavy až k dolnému toku Dyje. V okolí Blučiny bolo objavené slovenské pohrebisko z 9. storočia. V jeho hrobchoch sa našlo značné množstvo nádob, vyrobených na kruhu, s charakteristickou slovenskou výzdobou (ryté strmé vlnovky a vodorovné línie).

⁵⁶ Keszthelyská kultúra (podľa mesta Keszthely pri Blatnianskom jazere) predstavuje kultúrny prejav pôvodného ľudu romanizovanej Panónie. Na jej vzniku, ktorej pamiatky sú i na južnej Morave a juhozápadnom Slovensku, mala značný podiel i časť panónskych Slovienov.

⁵⁷ MOÓR, E.: Westungarn im Mittelalter im Spiegel der Ortsnamen. Szeged 1936.

⁵⁸ Eugen Pauliny vo svojej publikácii Dejiny spisovnej slovenčiny I. Bratislava 1966, s. 26, v tejto súvislosti síce píše, že „rozbor jazykových znakov ukázal, že tu ide o pamiatku, ktorá svojimi nárečovými prvkami ukazuje skôr na trenčiansku oblasť", lenže, ako si potom vysvetlí dôvod, prečo by bol Martin zo Strážnice písal v trenčianskom nárečí, keď pochádzal zo Strážnice na druhej strane Bielych Karpát? Odpovedať možno len tak, že trenčianske nárečie muselo byť so strážnickým nárečím zhodné.

⁵⁹ JIREČEK, J.: O zvláštnostech češtiny ve starých rukopisech moravských. Příspěvek k dějinám jazyka českého, s. 18.

⁶⁰ BLAHOŠLAV, J.: Gramatika česká, s. 338—339.

⁶¹ Porovnaj aj DEKAN, Ján: O vznikání národností před X. stor. na území naší vlasti. In: Věstník Čs. akad. věd, 63, 1954, č. 9—10.

⁶² Annales Fuldenses ad anno 895, pagina 126: „omnes duces Boemanorum, ... quorum primores erant Spitignewo, Witizla, ad regem venientes et honorifice ab eo recepti per manus, prout mos est, regiae potestatis reconciliatos se subdiderunt"

(„všetci vojvodovia Čechov, t. j. všetkých českých kmeňov — O. K., ktorých predákmi boli Spytihněv a Vítislav, prišli ku kráľovi a boli ním prijatí s poctou a podaním rúk, ako bolo zvykom, zmierili sa a podrobili sa kráľovskej moci“). *Annales Fuldenses*, ed. F. KURZE in *Monumenta Germaniae historica — Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum*. Hannoverae 1891.

- ⁶³ Podľa Dušana TŘEŠTÍKA (Počátky Přemyslovců, Praha 1981, s. 94) v roku 888—889 Borivoj umrel bez dospelých nástupcov; jeho najstarší syn Spytihněv mal vtedy len 13—14 rokov. Tento vek síce stačil na dosiahnutie právnej dospelosti a spôsobilosti vládnuť, pretože vtedy v českej právnej praxi rozhodovala faktická fyzická dospelosť (obzvlášť pohlavná), ktorá sa u chlapcov dosahovala okolo štrnásteho roku života, no kráľ Svätopluk v snahe zabrániť okupovaniu Čiech Arnulfom, rozhodol sa hneď po Borivojovej smrti vziať Čechy pod svoju správu, ktoré i tak za Čias Borivojovej vlády boli od roku 882—884 v spojeneckom zväzku s Veľkomoravskou ríšou. Toto držanie Čiech kráľom Svätoplukom, potvrdil roku 890 i sám kráľ Arnulf. V Reginovej Kronike sa to uvádza takto: „Kráľ Arnulf udelil Svätoplukovi, kráľovi moravských Slovienov, vojvodstvo Čechov, ktorí doteraz mávali nad sebou vládcu zo svojho pokrvného rodu a kmeňa a kráľom franským bez porušenia zmluvy zachovávali sľúbenú vernosť ... Toto udelenie dalo nemalý podnet k nesvárom a vzbure...“ („Arnulfus rex concessit Zuendibolch Marahensium Sclavorum regi ducatum Behemensium, qui hactenus principem suae cognitionis ac gentis super se habuerant Francorumque regibus fidelitatem promissam inviolato foedere conservaverant ... Quae res non modicum discordiarum et defectionis prebuit incitamentum ...“). — Regino: *Chronicon*, ad anno 890, pagina 134, ed. F. KURZE: *Regionis abbatis Prumiensis Cronicon*. In: *Monumenta Germaniae historica ... Scriptore rerum Germanicarum*. Hannoverae 1890. — O dosiahnutí právnej dospelosti píše Viktorín Kornel ze Všehrd: „léta přirozená v zemi české ne vedle jistého počtu let, nýbrž podle dokonalosti přirození se čtů.“ (M. Victorini a Všehrd: *De iure terrae Bohemiae*, V, 45.)

⁶⁴ HAVLÍK, E.: *Morava v 9.—10. století*. Praha 1978, s. 86.

⁶⁵ Aj dnes napr. hudobno-spevácky súbor, ktorý z etnickej stránky tvoria moravskí Slováci a Slovenky, má geografický názov Moravanka. Príslušníkov tohto etnika aj akademik Josef Poulík nazýva Slovákmí: „temperamentní moravský Slováci“. (POULÍK, Josef: *Pevnost v lužním lese*. Praha 1967, s. 12.)

⁶⁶ V knihe *Theatrum Europae*, d. i. glaubwürdige Beschr. denkw. Geschichten von 1665—1721 v. Wolfgang Jac. Geiger, Frankfurt am M. 1703. B. 10, p. 104, Nro 18, ktorá vyšla len o 33 rokov po smrti J. A. Komenského, sa uvádza toto: „Im Jahre 1670 starb zu Amsterdam der berühmte und um die Jugend und Schule wohlverdiente Johann Amos Comenius, welcher hier auf den 23. November nach Naarden geführt und daselbst begraben worden.“

⁶⁷ V poslednom čase napr. v publikácii MOUTOVÁ, N. — POLIŠENSKÝ, J.: *Komenský v Amsterdamu*. Praha 1970.

⁶⁸ FLAJŠHANS, V.: *Písemnictví české slovem i obrazem*. Praha 1901, s. 436, 450.

⁶⁹ MATIEGKA, J. — BROEK, A. I. P. van den: *Zpráva o výsledku pátrání po hrobě J. A. Komenského a jeho tělesných pozůstatků*. Nákladem České akademie věd a umění. Praha 1933.

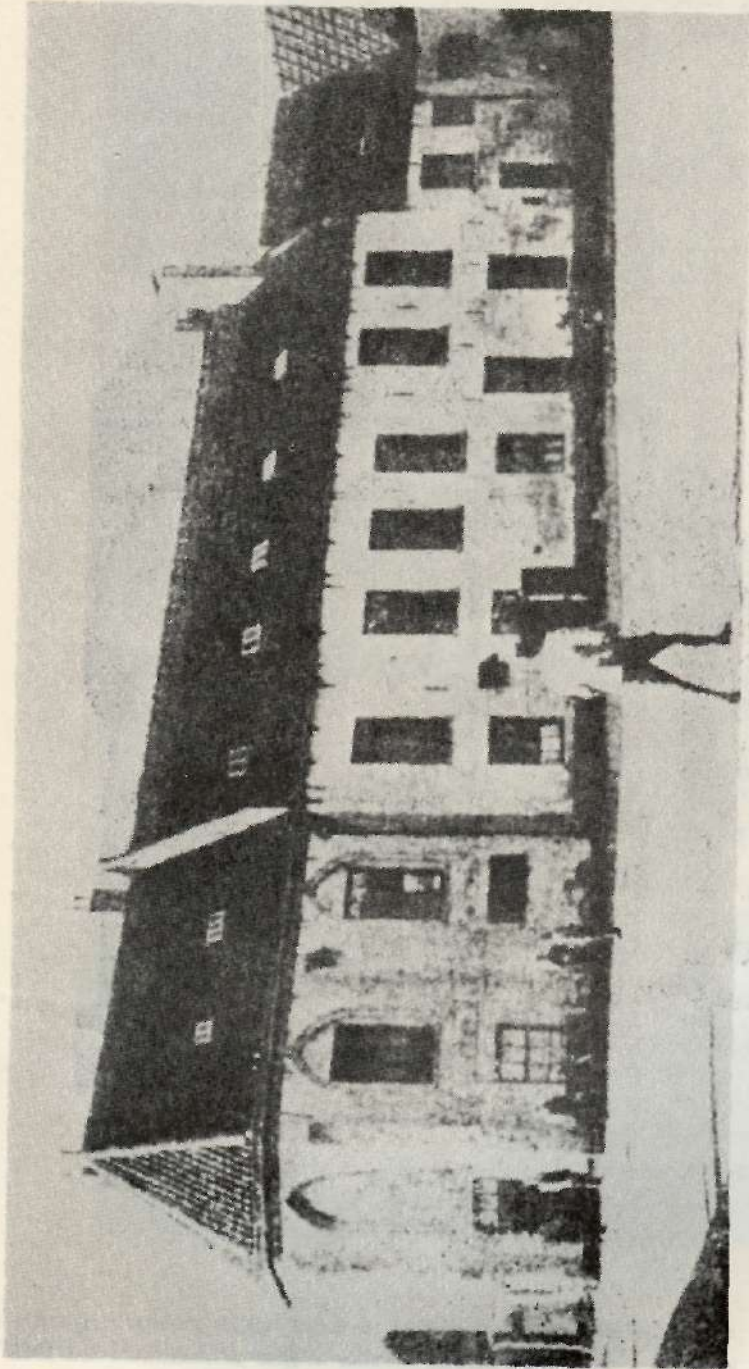
⁷⁰ Z tohto nášho rozboru vyplýva i to, že prst, uložená v urne uhorskobrodského Múzea J. A. Komenského a v podstavci pomníka J. A. Komenského v Komni, nie je z jeho hrobu. Tieto miesta (Komňa, Nivnica, Uhorský Brod) sme naposledy navštívili 14.—15. júla 1981 spolu so svojimi kolegami a poslucháčmi staršej slovenskej a českej literatúry Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Trnave.

V zmysle tohto nášho príspevku preto treba opraviť a pozmeniť všetky dezinformujúce články, ktoré doteraz vyšli, ako napr. stať Josefa Cacha v novovydaných knihách SROGŇ, T. — CACH, J. — MÁTEJ, Jozef — SCHUBERT, Jozef: *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava 1981, V. kap. *Pedagogika J. A. Komenského*. 1.

Životné osudy a dielo, s. 81 a správu Henricha JANUSA: Výročie významného objavu v 45. čísle Učiteľských novín z 8. novembra 1979.

Pri vypracovávaní odseku o problematike obojakého datovania podľa juliánskeho a gregoriánskeho kalendára sme čiastočne vychádzali z poňatia Josefa POLIŠENSKÉHO v publikácii: Jan Amos Komenský. Praha 1972, s. 118, ktoré sme do určitej miery korigovali pripomienkou Marty Bečkovej. — Základnou literatúrou a súčasne prameňom pri koncipovaní state o otázke miesta hrobu Komenského nám bola Zpráva od bádateľov J. MATIEGKU a A. I. P. van den BROEKA, ktorú sme uviedli v poznámke č. 69; pritom sme sa čiastočne opierali, predovšetkým v časti o počiatočnom zabudnutí a neskoršom opätovnom pátraní po mieste uloženia Komenského telesných pozostatkov, o kapitolu Víra v publikácii Miroslava IVANOVA: Český pitaval aneb královraždy. Praha 1976, s. 233—252. Uvedená Ivanova stať nám poslúžila len ako určitá orientačná pomôcka; materiály v nej uvedené sme prepracovali a značne podopĺňali údajmi z iných prameňov a hodnotili vlastnými kritériami. Istú časť jeho postojov a hodnotení sme nemohli akceptovať, ako medziiným odsek o neuváženom určení a označení miesta hrobu Komenského I. P. de Roeperom (s. 236) a podobne, nielen pre jeho novinársko-reportážny štýl a kompozíciu tohto druhu literatúry faktu, ale predovšetkým pre jeho skreslenosť skutočnosti, ako sme to dokázali pri porovnávaní obrázku interiéru valónskeho kostolíka v Naardene s plánom S. Sochora. V tejto súvislosti nemožno súhlasiť s argumentáciou Marty Bečkovej, že „nelze tuto literaturu (t. j. literaturu faktu — O. K.) Miroslava Ivanova považovat za odborný pramen“, pretože odhliadnuc od jej už uvedenej novinársko-reportážnej formy podania, obsahuje pomerne dosť faktografického materiálu, ktorý možno presne odlíšiť od beletrizovania a overiť si ho prostredníctvom iných prameňov. Tieto údaje potom alebo akceptujeme, alebo zaujmeme k nim kritické stanovisko — resp. sa o ne neopierame. Tak to urobila práve v súvislosti s faktografickým seriálom Miroslava Ivanova: Tajemství RKZ, publikovanom v Literárnych novinách, 16, 1967, č. 17—28, Marie Řepková v publikácii, ktorá je par excellence prísne vedecká: Rukopisy královédvorský a zelenohorský — dnešní stav poznání I—II, vydanej ČSAV a Národným múzeom v Prahe 1969, kde v I. zväzku, IV. kap. a 3. časti na s. 128—131 hodnotí uvedený seriál M. Ivanova a zaujíma k nemu vedecké stanovisko. (Tento seriál potom osobitne vyšiel v objemnej publikácii s rozsiahlym fotodokumentárnym materiálom Tajemství RKZ (Praha 1969. 652 strán) a v ďalšej knižke Záhada Rukopisu Královédvorského (Praha 1970. 219 s., foto). — Okrem uvedeného dovoľujeme si podotknúť, že stať o faktickom mieste uloženia telesných pozostatkov J. A. Komenského je vonkoncom originálna — okrem nás sa touto problematikou ešte nikto nezaoberal.

⁷¹ Novi ecclesiastico-scholastici Annales evangelicorum augsburg. et Helvet. confessionis in terris austriacis. Alterius cursus anni, Tomus II. anni 1794. Trimestre II. Neosolii 1794, pag. 47.

I. Nádvorie s valónskym kostolíkom v Naardene v čase hľadania hrobu J. A. Komenského roku 1929

2. Valónsky kostolík z východnej strany stav v čase prieskumu roku 1929

	N ^o 7	Appareut a Jean Jean Joly, de la ville de L'Annoy, le 22 ^e jour de Juin 1676. Il est enterré dans le cimetière de la ville de L'Annoy.	Jean Joly 1676.
N ^o 8 N ^o 9	N ^o 8	Jehanric Amos Comte de la Roche, et le fameux Linguarum. Il y a enterré Monsieur de la Roche, et Monsieur Van Nieuw, de la Roche, et le fameux Linguarum. Il y a enterré Monsieur de la Roche, et le fameux Linguarum.	Enterré le 22 ^e jour de Juin 1676. Enterré le 15 ^e jour de Juin 1676.
	N ^o 10	Il y a enterré Monsieur Louis Quere Capitaine de la Ville de L'Annoy, le 11 ^e jour de Novembre 1750.	Enterré le 11 ^e jour de Novembre 1750.

1670.

Sépulture Commun.

1670.

Il y a enterré
 Le 22e Novembre Monsieur Amos Comte de
 la Roche, et le fameux Linguarum.
 C'est apparemment le fameux Linguarum de
 la Roche.

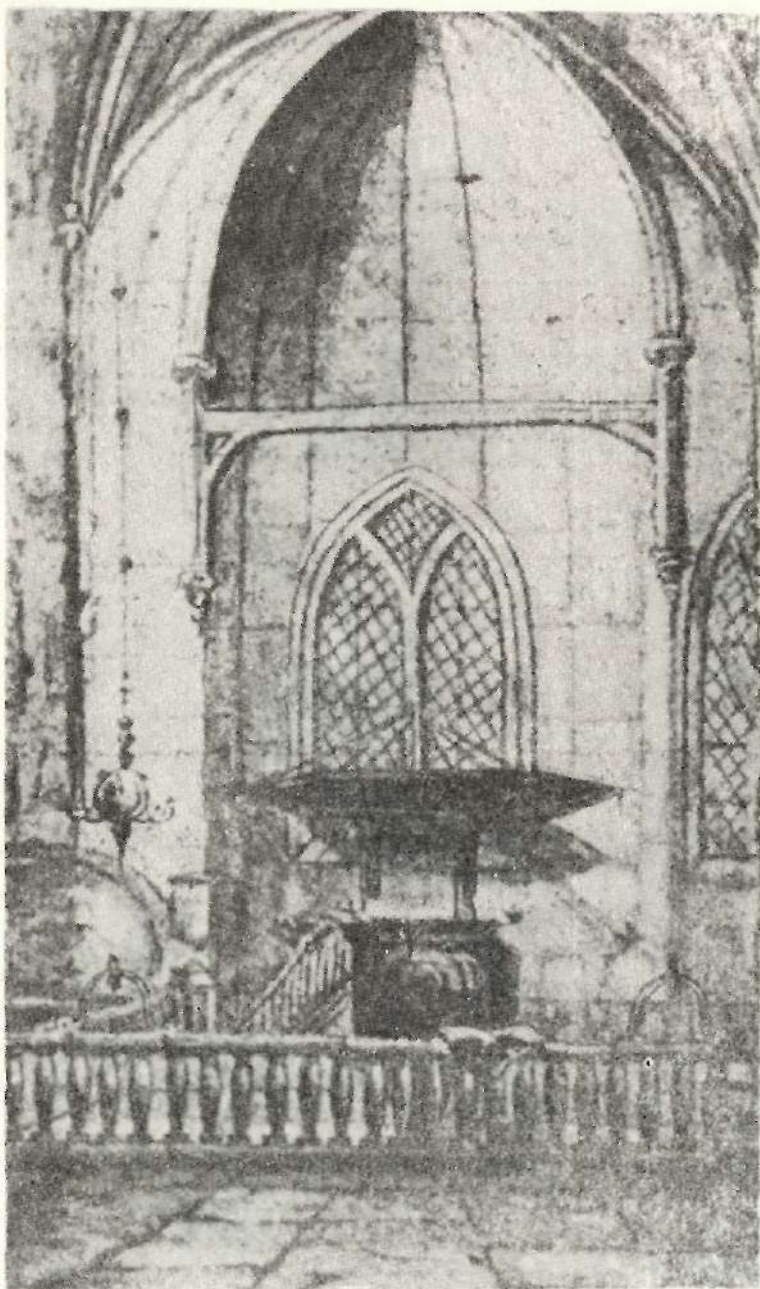
1742.

Le 15e Juin y a été enterré Monsieur et
 Madame de la Roche, et le fameux
 Linguarum.
 Il y a enterré Monsieur
 de la Roche, et le fameux
 Linguarum.
 Il y a enterré Monsieur
 de la Roche, et le fameux
 Linguarum.

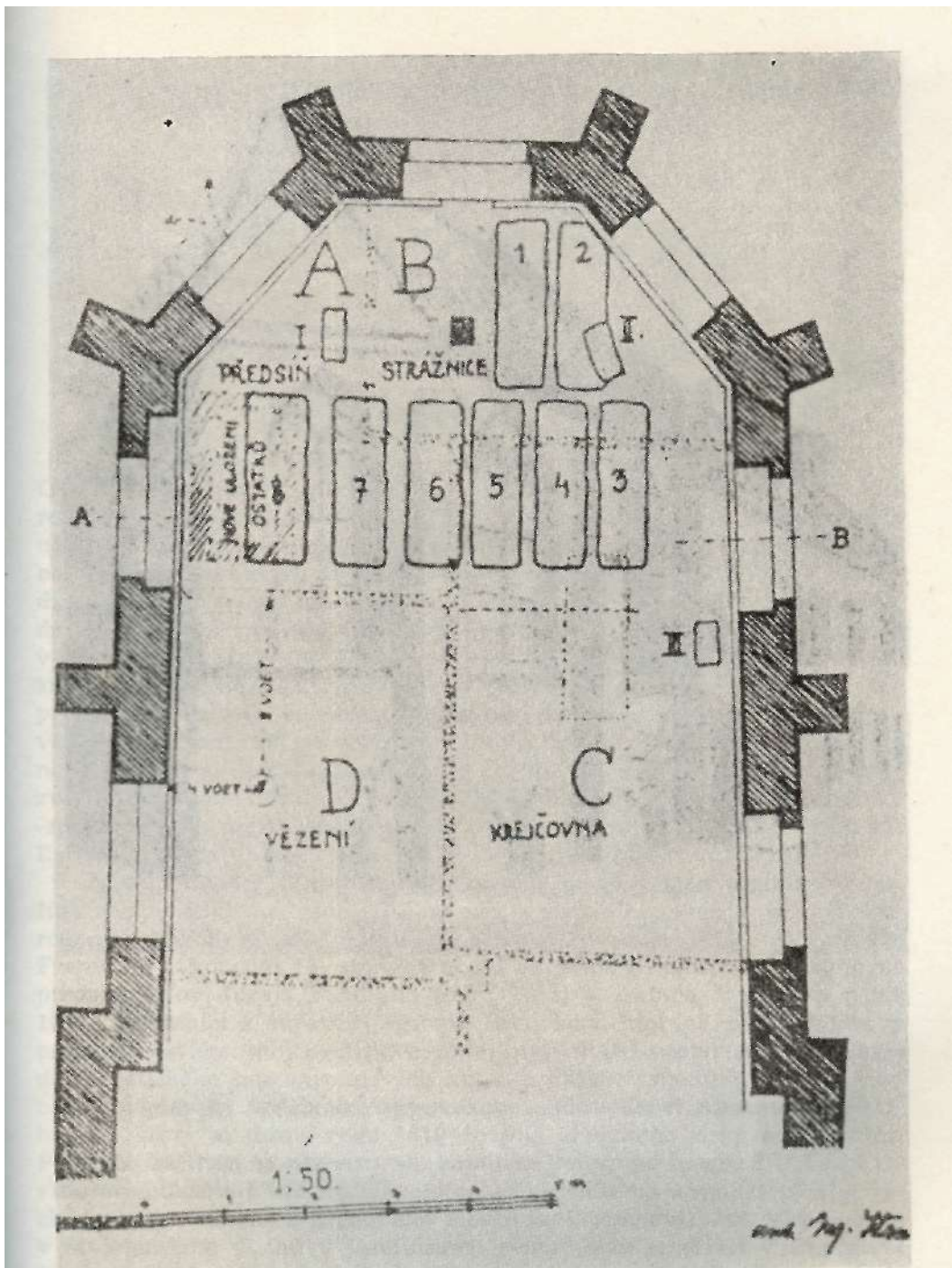
1750.

Le 11e Novembre y a été enterré Monsieur Louis
 Quere Capitaine de la Ville de L'Annoy, le
 11e jour de Novembre 1750.

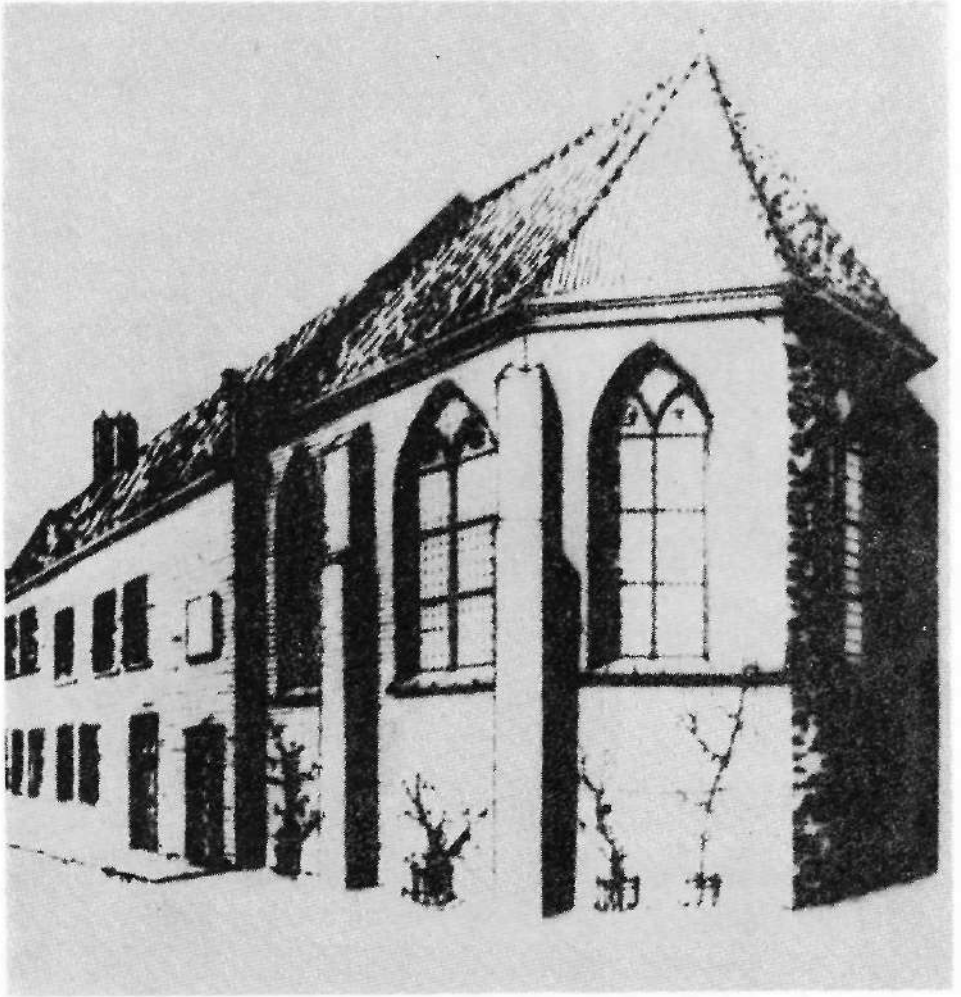
3. Starší (hore) a mladší (dolu) register hrobů z valónského kostolíka; pod číslem 8 (N° 8, N° 8) je záznam o hrobu J. A. Komenského

4. Presbytérium valónskeho Kostolíka v Naardene, pred ktorým je číslom 8 označený hrob J. A. Komenského — stav z roku 1871. — Osmička v dlažobnom kameni (na obrázku vpravo pred ohradou) bola vyrytá až v tomto období podľa bádatelských výsledkov naardenského notára a zástupcu starostu J. P. de Roepera

5. Náčrt pôdorysu valónskeho kostolíka s vyznačením nájdených hrobov i stavu budovy pri prieskume v roku 1929 od arch. Ing. S. Sochora (očísľovanie je' nesprávne)

6. Mauzóleum J. A. Komenského v Naardene — terajší stav